Moteris

LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

3 1971
gegužė
birželis

TURINYS

P. Gaučys	Sumenkęs tėvo vaidmuo šeimoje	2
J. Eretas	Iždagų Uogintai (3)	5
I. Pavilanienė	Apie Gedimino stulpų kilmę	7
P. L-nė	Pranas Kuraitis tėviškėje	10
R. Raslavičienė	Keliaujant per tolimus kraštus	17
• Naujos knygos	P. Naujokaitis — Premijuota apysaka jaunimui — Mieste nesaugu	18
• Šeima ir auklėjimas	J. Miškinis — Žmona — šeimos širdis	19
	S. Jasaitienė — Marija Nemeikšaitė "Lietuvos Vaiko" dr-jos kūrėja	21
• Gyvenamoji aplinka	Veda A. Yčienė	24
• Madų ir grožio pasaulis	Veda I. Kairienė	25
• Šeimininkių kampelis	Veda L. Murauskienė	27

ILIUSTRACIJOS

Veronese	Šv. Šeima	1
Degas	Vicomte Lapic	3
I. Labutytė	Medžių metai	5
— " —	Senieji liet. pinigai	8
Pretorius	Prūsai	9
E. Marčiulionienė	Lėkštė	13
R. Antinis	Dūdorius	14
R. Gibavičius	Motina	15
Seurat	La Grande Jatte	17

"MOTERIS" LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS 1971 m. Nr. 3 (81)

REDAKCINĖ KOLEGIJA

NORA KULPAVIČIENĖ
redaktorė

ZUZANA DAUGVAINIENĖ
kalbos taisytoja

ZITA DIDŽBALIENĖ
korektorė

skyrius veda

A. YČIENĖ, I. KAIRIENĖ, E. KRIKŠČIŪNIENĖ, L. MURAUSKIENĖ

BRONĖ PABEDINSKIENĖ
administratorė

LEIDŽIA KANADOS LIETUVIŲ KATALIKIŲ MOTERŲ DRAUGIJA

Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto 4, Ont. Kanada. Spaudė "Žiburių" spaudos bendrovė, Toronto, Ontario. Prenumerata metams $5.00; garbės prenumerata $10.00.

Viršelis — aukštaitiškas audinys.

Jei nėra kitaip susitarta, gautąją medžiagą, kaip straipsnius, nuotraukas ir kt. redakcija negrąžina ir taiso bei tvarko savo nuožiūra.

"MOTERIS" Lithuanian Women's Magazine. 1971 m. Nr. 3 (81) Printed by "The Lights" Printing and Publishing Co. Limited in Toronto.

moteris

1971 Nr. 3 (81)

VERONESE ŠV. ŠEIMA

SUMENKĘS TĖVO VAIDMUO ŠEIMOJE

P. GAUČYS

Daugelio sociologų manymu, tėvo ir sūnaus santykiai sudaro betkurios visuomenės esmę.

Žinomas amerikiečių sociologas prof. Max Lerneris amerikiečių šeimą skirsto į įvairias grupes: vidutinio luomo šeimą, miestietišką ir priemiesčių, mažų miestelių šeimą, daugumoje ūkininkų šeimos tęsinį, negrų šeimą su daugeliu jos atsišakojimų, įstaigų tarnautojų, aukštų profesijų ir intelektualinių grupių, o taip pat katalikų šeimą, ar ji būtų airių, italų, lenkų ar lietuvių, jau savaime turinčias skirtingų bruožų, ir žydų šeimą. Tuo būdu amerikiečių šeima pasiskirsto į įvairias grupes ir etnines kategorijas ir tam tikru erdviniu laipsniu į ūkio, mažų miestelių, miestų ir priemiesčių šeimas.

Dabar pažiūrėkime kokia yra tose šeimose tėvo vieta. XIX šmt. pradžioje žinomas prancūzų sociologas, A. Tocqueville, tyrinėdamas Amerikos visuomenę, buvo nustebintas stipraus jausminio bei intelektualinio tarp tėvo ir sūnų tapatumo. Taip pat jį stebino didesnė nei Prancūzijoje laisvė tarp sūnų ir tėvo. Sūnūs anksčiau išeidavo iš šeimos, traukdami į Vakarus, vedami noro patys savistoviai gyventi. Nors tas traukimas į Vakarus neišvengiamai sudarė pagrindinį išsiskyrimą, visvien jis nereiškė šeimos suirimo.

Jeigu paimsime negrų šeimą, tai joje pamatysime sunkiai aptariamą tėvo pobūdį, jo laikiną vaidmenį šeimoje ir faktą, kad daugybėje negrų šeimų vaikų auginimo ir auklėjimo procesas vyksta ne tėvo ir netgi ne visad motinos (kuri dirba), bet senelės priežiūroje.

Svetimoje ir dažnai nedraugingoje aplinkumoje, imigrantų šeima išlaikydavo nepaprastą glaudumą ir šilimą, laikymąsi draugėje. Dažnai imigrantų šeimos gyveno skurde ir lindynių aplinkumoje ir vistik, nei skurdas, nei lindynės jų nesuardydavo. Jas laikė draugėje jausminis šeimos glaudumo pradas, kuris saugojo nuo iširimo.

Čia nenorima tvirtinti, kad lindynės ir skurdas yra geri dalykai. Juos laikome apgailėtinais. Bet reikia matyti skirtumą tarp užuojautos ir gyvenimo tragedijos. Mes girdime sakant, kad Amerikoje nesą galima sukurti visuomenės gerovės. Tai esąs tragiškas faktas, tačiau taip esą. Iš tikrųjų gi, to mes negalime vadinti tragedija. Lindynės nėra tragedija, o apgailėtinas reiškinys. Skurdas nėra tragedija, jis yra apgailėtinas dalykas. Skurdas, lindynės, alkoholizmas, narkotikai ir Amerikos gyvenimo smurtas yra žmogaus sukurti ir gali būti jo išgyvendinti.

Amerikos šeima anksčiau buvo gamybinis vienetas. Įsigalėjus pramonės erai, dabar ji paliovė tokia būti. Kartą jos tėvas paliovė dirbęs ūkyje ar mažam miestelyje, sūnus jau sunkiai begalėjo dirbti tą patį tėvo darbą. Tėvas išėjo į įmonę ar į raštinę, motina pasiliko namie, vaikai buvo namie ar ėjo į mokyklą. Tėvas jau nebeturėjo užsiėmimo, jis turėjo tarnybą.

Prof. Lerneris mato skirtumą tarp užsiėmimo ir darbo (tarnybos). Tarnyba yra tai, ką jūs turite atlikti kitur. Jūs mėginate duoti kiek galima mažiau savęs ir už tai gauti kiek galima daugiau, ir kaip galima anksčiau iš ten išeiti. Užsiėmimas yra kažkas gera, kažkas, ką jūs darote todėl, kad tai jums patinka. Žmogus turįs daug pinigų, visvien mėgsta kuo nors užsiimti, nes tas jo užsiemimas suteikia jo gyvenimui prasmę ir duoda progą pasireikšti. Amerikiečių šeimai nutiko tai, kad jos gamybinis elementas suiro ir užsiėmimas patapo tarnyba ar darbu. Tėvas dingo ir motina atėjo į šeimą kaip jausminio ir intelektualinio veiksmo atstovė

Dingstantį tėvą prof. Lerneris supranta dvejopa prasme. Pirma — jis yra kuriam laikui išėjęs. Jis mato savo šeimą dienai besibaigiant ar savaitgaliais ar tarp darbo ir kelionių. Tačiau jis yra išėjęs ir kita prasme: jis daugiau nebevykdo jausminio ir intelektualinio prado šeimoje. Knygas skaito nebe tėvas, o motina, ir šeimos laikyseną politiniais ir socialiniais klausimais dienos metu sprendžia motina. Vaikas yra paliktas motinišai globai namie ir dažniausiai moteriškai globai mokykloje. Tos moterys, rašo prof. Lerneris, nėra veiksmingi pavyzdžiai vaiko brendimo metui. Kadangi tėra maža ar visai nėra veiksmingo jausminio autoriteto namie, tai veda į anarchiją, daug dėmesio sukaupiant į vaikus ir susirūpinimą jais, tačiau be tikro autoriteto, kuris nustatytų ribas, kuriose jis gali turėti šiek tiek laisvės išsisakyti ir vystytis.

Šeima be tėviško autoriteto taip pat, daugeliu atvejų, yra nemylinti šeima. Romantinis paveikslas, kokį jauna amerikietė savo jaunystės žydėjimo metu mum rodo, santuokoje ilgai neišlieka. Tarp vyro ir žmonos atsiranda įtampa ir nesusipratimai. Tėvo nuolatinis nebuvimas namie ir padidėjusi motinos našta, kurią ji turi nešti, patampa trynimosi priežastim jų erotiniuose santykiuose ir vaikas atsiduria meilės nebeturinčioje šeimoje. Prof. Lerneris klausia, kodėl taip sunku vaikui išmokti mylėti ir priimti save. Ir jis atsako, kad negalima savęs mylėti meile nealsuojančioje atmosferoje. Vaikas nebegali žydėti namuose, praradusiuose jausmus, autoritetą, ištikimybę, kaip kad augalas negali žydėti aplinkumoje, neturinčioje saulės ir vandens. Iš to paveikslo jis išskiria įstaigos tarnautojo šeimą, kurioje tėvas vykdo savo vyrišką vaidmenį, dažnai pergriežtai ir tironiškai. Tačiau po savo darbo valandų jis gali eiti į barą, ar žiūrėti televizijos, ar meškerioti, ar su draugais lašti kortom, o tai reiškia, kad taip pat ir jis yra dingęs tėvas.

Tačiau prof. Lerneris pažymi, kad jeigu jam reikėtų pasirinkti tarp amerikiečių šeimos būklės ir perdėtai kieto tėvo autoriteto tradicinėje Europos šeimoje, kur per šimtmečius tarp prancūzų ar italų ūkininkų, ar vokiečių vidurinės klasės vyraujantį vaidmenį vaidina tėvo tironija, jis pasirinktų amerikiečių šeimą su visom jos silpnybėm.

DEGAS

VICOMTE LAPIC

SU DUKTERIMIS

Į susidariusią tuštumą dažnai įeina amerikietė motina. Tapatiškumo jausmą tarp tėvo ir sūnaus pakeičia motinos įtaka sūnui. Daugelio biznio ir vidurinės profesinės klasės šeimose, ypatingai priemiesčiuose, motina naudojasi savo įtaka sūnui kaip papildomu veiksniu meilei, kuri dingo jos santuokoje, ir kaip rementu, kuris duotų jos gyvenimui kiek jausminės atramos. Tačiau pasėkos sūnui nesti geros. Iš jų gal blogiausia yra polinkis į išlepimą, į pernelyg didelę globą, į stoką pasitikėjimo tėvais, į smurtą, kuris yra mūsų laikų generacijų konflikto dalis.

Nūdien Amerikoje beplintąs smurtas yra viena lemiamų šio krašto ir jo kultūros problemų. Mes išgyvename teroro laikus miestų mokyklose ir gatvėse. Daugelis dėl to krenta į neviltį. A. Tocqueville pažymi, kad teroras Prancūzijoje atėjo ne tada, kai kaimiečių gyvenimo sąlygos buvo blogiausios, bet tada, kai jos pagerėjo. Panašiai ir šių dienų Amerikoje smurtas ateinąs iš neprivilegijuotų grupių, vyksta ne todėl, kad jos blogiau gyvena nei praeityje, bet todėl, kad dabar jos geriau gyvena ir turi geresnes gyvenimo sąlygas. Jų sąlygoms vis gerėjant, jos žiūri ką joms dar reikia laimėti, kad pataptų lygiateisiais piliečiais. Iš televizijos, žurnalų laikraščių ir filmų jauni amerikiečiai mato neišmatuojamas galimybes. Jausdami, kad visa tai jiems neprieinama, jie griebiasi smurto. Amerikiečių rašytoja Rebecca West, kalbėdama apie James Joyce, pasakė, kad jis buvo žmogus, kuris norėdamas alsuoti, sudaužė langus. Yra daugybė jaunuolių, kurie norėdami alsuoti daužo langus.

Amerikoje reiškiasi dvigubas smurtas; vienas — kylantis iš socialinių konfliktų, o kitas — keliamas be jokios priežasties. Tas pastarasis gali reikštis iš socialiai apleistų grupių ar iš individualiai išlepintų asmenų.

Šitų abiejų grupių atveju mes matome amerikiečių gyvenime vykstant naikinančią revoliuciją. Jaunuoliai-lės nesusitapatina su pavyzdžiu, viešpataujančiu šeimoje ir nepasitiki senesniąja karta. Daugeliu atvejų jie netgi neturi prieš ką maištauti šeimos viduje. Prof. Lerneris tvirtina, kad labai svarbu, kad jie turėtų prieš ką maištauti. Esą geriau sukilti prieš tėvą, nei neturėti nieko, prieš ką būtų galima sukilti. Nes jei sūnus neturi nieko ką galėtų griauti, jis vykdo maištą bendrai ir dar plačiau. Iš to beprasmiško ir niūraus smurto ryškėja jų tuštumo ir nevilties jausmas.

Vienas Kalifornijos universiteto maišto vadų pasakė, kad esą "mes negalime pasitikėti nė vienu žmogum, turinčiu daugiau kaip trisdešimts metų". Labai svarbus pasitikėjimo klausimas. Erik H. Erikson rašo, kad vienas svarbiausių jaunuomenės brendimo aspektų yra polinkis į ištikimybę, reikalas rasti ką nors, kam tu gali būti ištikimas. Jeigu jūs neturite tėvo. kuris jum duotų stiprybės ir vyriškumo pavyzdį, kaip jūs galite juo pasitikėti? Sunku sūnui pasikliauti motinos pagalba augančių lytinių ir jausminių problemų atžvilgiu. Kadangi tokie jaunuoliai negali pasitikėti savo tėvais, jie ieško kam pasitikėti sau lygiuose. Dažnai jie pasitikėjimo nuostatus randa savo apylinkės gaujoje. Tačiau tai yra "mes" ir "jie" nuostatai. "Jie" yra priešai, o "mes" kartu turime gintis ir kovoti su priešu. Jeigu jūs žiūrite į senesnę kartą kaip į priešus, smurtas negali būti netikėtumas. Tačiau kartu su tuo, jeigu jūs negalite pasitikėti kitais, kaip jūs galite pasitikėti pačiu savim? Nes pasitikėjimą pačiu savim tegalima išvystyti tik per pasitikėjimą kitais.

Be abejo, tai uždeda naštą mokyklai. Didžiuose miestuose su socialiai apleistais ir apeitais jaunuoliais, mokykla turi imtis uždavinių, kuriais reikėjo rūpintis kitiems veiksniams. Mes laukiame, kad mokyklos išspręstų tas jaunuolių problemas — ne vien tik auklėjimo, intelektualines ir pašaukimo, bet taip pat ir jausmines. Tačiau tos problemos plačiu mastu jau turėjo būti išspręstos už mokyklos ribų. Šeima jų neišsprendė, Bažnyčia jų neišsprendė, kaimynai ir bendruomenė jų neišsprendė. Mokykla patampa paveldėtoja tų savo uždavinio netesėjusių veiksnių. Ji turi reikalą su vaikais, atėjusiais iš skurde ir jausminiam chaose gyvenančių šeimų, ar iš pasiturinčių, bet jausminiai nuskurdusių šeimų. Pati mokykla negali to uždavinio atlikti. Daugiausia ką ji gali padaryti, tai paruošti mokytojus, kurie gali jaunuoliam pristatyti žmogaus paveikslą. Daugeliu atvejų mo-

kytojas tėra vienintėlis pavyzdys, vienintėlis patikimas žmogaus paveikslas, kokį tie jaunuoliai turi prieš akis.

Naujoji, dabar vykstanti, automatizacijos revoliucija gali daug pagelbėti tėvui ir motinai. Tai, rašo prof. Lerneris, yra laiko revoliucija, nes ji mum duoda progą rasti laiko bent kiek pasirūpinti apleistomis gyvenimo aplinkybėmis. Praeityje yra buvę didžiojo laisvalaikio visuomenių: Atėnų, Renesanso, Florencijos, Elžbietos laikų Anglijoje — kurios privedė prie aukščiausių žmogaus proto ir dvasios laimėjimų. Bet tie laimėjimai yra pagrįsti mažų laisvalaikio grupių visų gyventojų išnaudojimu. Automatizacijos revoliucija ruošia mum progą tapti kita, nauja laisvalaikio visuomene, kurioje laikas bus atpalaidotas mum visiem.

Klausimas, rašo prof. Lerneris, kokį turinį mes įdėsime į naują, atpalaidotą laiką? Jo manymu tas laikas duoda progą tėvui grįžti į namus, užsiimti savo tikruoju darbu, daryti ką nors, ką jis mėgsta. Tada ir vėl sūnus galės susitapatinti su tuo darbu, nesvarbu koks jis bus. Tėvas galės užsiimti dailidės darbu, ar tapyti, ar rinkti senienas. Netaip svarbu kokį jis pasirinks užsiėmimą, kiek svarbu, kad jis bus įsitraukęs į tą užsiėmimą, į tai kas yra už jo tarnybos ir savo energiją nukreips į tikrai mėgiamą užsiėmimą. Sūnus galės rasti naują susitapatinimą su užsiėmimu, kokio jis anksčiau neturėjo. Savo ruožtu, tėvas gali tapti dalimi naujo žinojimo išplitimo, kuris vyksta mūsų visuomenėje, apimdamas minkštais viršeliais knygų skaitymo revoliuciją, atverdamas galimybių perspektyvas žmonių vystimęsi ir socialiniuose judėjimuose dalyvavimo prasmę. Tuo būdu, tėvas ir sūnus vėl galės rasti bendrą kalbą, domėtis tom pačiom jėgom, kurios atsipalaidavo išoriniam pasaulyje.

Tačiau prof. Lerneris bijo, kad laiko revoliucija nebūtų panaudota senais būdais ir seniem tikslam. Vyras ir žmona laisvą laiką gali panaudoti atostogom ar kelionėm į Europą. Iš tikrųjų, reikėtų, kad keliauti galėtų visa šeima, nes tada visi jos nariai gali bendrai spręsti iškylančias problemas ir geriau pažinti vieni kitus. Laiko revoliucija, ant kurios slenkščio mes dabar stovime, nebus prasminga, jeigu kartu ji nebus ir vertybių revoliucija. Ligi šiol mažiausiai tyrinėtas tėvo vaidmuo yra jo vaidmuo kaip vertybių sistemos centro augančiam berniukui ir mergaitei.

Nūdien tėvas yra vertybių sistemo centras platesnėje kultūroje, kurios vertės nepripažįsta jaunieji žmonės. Kiekviena visuomenė turi turėti dorovę, ką nors, kam ji būtų įsipareigojusi. Kiekvienos visuomenės lemtingas bandymas yra klausimai ne tie, kuriuos mes mokome ir skelbiame, bet tie, kuriuos mes gyvename. Bendrai, mes klausiame daug klaidingų klausimų. Viena giliausių priežasčių, pažymi prof. Lerneris, generacijų susidūrime yra klausimai, kuriuos tėvai užduoda vaikams, ir kurie jiems jau nebeturi prasmės. Tie klausimai yra: "Ar tau sekasi? Ar tu turi gerą padėtį? Ar turi pinigų, įtaką visuomenėje, saugumą? Ar tu linksminies? Ar tu laimingas? O reikėtų klausti kitokius klausimus. Anot jo, pirmas toks turėtų būti: Ar mes mylime ir priimame patys save, ar mes sugebame mylėti ir priimti meilę. Taip pat ir kitas klausimas: ar mūsų atliekamas darbas yra prasmingas darbas

LIET. LIAUDIES MENAS ŠV. ONA

* *
*

— paprasta tarnyba ar darbas. Klausimo prasmė yra ne "linksmintis", o sugebėti įsitraukti į tikrą žaidimą, kuriame galėtų pilnumoje pasirekšti kūnas, protas ir dvasia; ne laimė o džiaugsmas, ir kartu su džiaugsmu — sugebėjimas stoti prieš tragediją, būti kuo nors ir norėti, kad kas nors pripažintų mus esant kuo nors. Galiausia, yra žmonių bendrumo jausmas, nes kas nutinka kitiems, nutinka ir mum, nes mes esame surišti vieni su kitais ryšiu, kuris lemtingas kiekvienoje visuomenėje.

Jeigu tėvas su naujuoju laiku savo žinioje, gali siekti kaikurių šitų vertybių, jis gali rasti vietą savo sūnaus pasitikėjime ir supratime.

IŽDAGŲ UOGINTAI

(ISTORINIS ŠKICAS) (3)

JUOZAS ERETAS

5. Seselė Petronėlė Uogintaitė (1885 — 1945)

Friburgo "Rūtos" ir Ingenbohlio

Kryžietės (1900 — 1907)

Iždagų Uogintai užnemuniečių kultūros istorijoje minėtini ir tuo, kad jie dar pačioje 20-to šimtmečio pradžioje išsiuntė vieną savo kaimo mergaičių į Vakarus išsimokslinti. Tai buvo drąsus užmojis, kuriuo ligi tol tepasižymėdavo panelės iš sulenkėjusių dvarų. Šioms būdavo palyginant lengva, nes jos ten, ypač Paryžiuje, šioje "antroje lenkų sostinėje", rasdavo stiprių kolonijų, teikiančių visokeriopą pagalbą. Kas kita gi su mergužėlėmis iš lietuviško kaimo. Bet ir jos nevykdavo visai į nežinią, jos buvo globojamos daugiausia šveicarų Friburge susispietusių lietuvių studentų kunigų.

Šie čion atvykdavo, kadangi caristinėje Rusijoje jie mažiai teturėjo galimybių įsigyti aukštesnio mokslo šalia Petrapilyje esančios Dvasinės Akademijos. Jiems 1889 m. įkurtas Friburgo universitetas buvo tikras išganymas: pirmiausia dėl savo krikščioniškos dvasios ir dėl Šveicarijos vyriausybės palankumo, kuri iš carų okupuotos Lietuvos atvykusius studentus visaip saugojo nuo rusų "ochranos", t.y. nuo slaptosios policijos. Juk caristinis režimas kunigams leido vykti į užsienius tik gydytis, bet ne mokytis, kad jie nebūtų sugundomi Vakarų "idėjinių vėjų". Pasinaudodami tokiomis prielankiomis sąlygomis, jaunosios kartos kunigėliai su tokiu noru vykdavo į laisvąją Šveicariją, kad dar apie 1900 m. Friburge užtinkame šaunų būrelį tų pasiryžėlių. Daugumą jų sudarė sūduviečiai, Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai. Kolonijos užuomazgoje jie dalyvavo lenkų komilitonų ratelyje; bet 1898 m. iš jo išstojo ir įsteigė savo draugiją, kurią vėliau pakrikštijo "Rūta". Dar prieš pirmą pasaulinį karą "Rūtos" narių tarpe sutinkame šias įžymybes: P. Bielskų (vėliau prezidentūros kanceliarijos viršininką), V. Borisevičių (Telšių vyskupą), P. Būčį (profesorių ir vyskupą), K. Gustaitį (pedagogą ir poetą), J. Matulevičių (arkivyskupą, "Vargdienių seserų kongregacijos" įsteigėją), J. Miluką (spaudos veikėją), A. Staniukyną (vieną Šv. Kazimiero seserų vienuolyno įkūrėjų), J. Totoraitį (marijoną, istoriką) J. Vailokaitį (ekonomistą).

Šis elitas iškart suprato vienuolynų reikšmę, kurie moderniomis priemonėmis vykdo iš Dievo ir artimo meilės plaukiančias pareigas, ką įsakmiai patvirtina, pavyzdžiui, J. Matulevičius, kuris tame pačiame Friburge išauklėjo Sekminių ugnies paliestus marijonus. Tuo nepasitenkindami "Rūtos" nariai stengėsi prie jų prigretinti ir tokios pat dvasios vienuolės. Tuo atžvilgiu reikšmingos yra Matulevičiaus pastangos, apie kurias dar vėliau kalbėsime, ir labai reikšmingos jo konfratro Miluko straipsnis "Naujas užmanymas". Tame straipsnyje 1902 m. patalpintame "Tėvynės Sarge" (415 nr.), ir "Žvaigždėje" (30/33 nr.), ir prieš tai aptartame su Gustaičiu, Matulevičium, Totoraičiu ir kitais kunigais, autorius taip sako: "Pagal mano nuomonę, lietuvės nevien palengvins, anot Marionio, meile vyrui vargus, bet stos į eiles darbininkių tautinėje dirvoje ir svarbių svarbiausius reikalus atlikti galės tik mūsų apšviesos lietuvaitės". Milukas tikėjosi, kad jos galės visų pirma darbuotis spaudos plotmėje — spaustuvėse ir panašiai. Bet jo konfratrai siūlė praplėsti lietuvaičių veiklos ratą, kuriam ruoštis jie joms surado galimybę pas Ingenbohlyje įsikūrusias Kryžietes.

Kryžiečių kongregacija yra vaisius anų dienų visuomeninės, ypač socialinės padėties. Ją giliai suvokdamas, tėvas kapucinas Teodozijas Florentini (1808 — 1865) buvo įsitikinęs, kad moderniai veikiančios vienuolės sekmingai gali padėti visokių neteisybių skriaudžiamai liaudžiai. Nepasitenkindamas žodžiais, jis 1856 m. įkūrė tokį vienuolyną, kurio narės neužsidaro už storų mūrų, o Kristaus vardan eina į žmones — slaugo ligonius, globoja našlaičius ir senelius, prižiūri vaikus, moko ir auklėja jaunimą, lanko vargšus ir šelpia bedarbius. Ši ideali programa taip pagavo jautresnes šveicarietes ir joms gimininges kitatautes, kad, pirmam šimtmečiui sukakus, kongregacijai priklausė virš 9000 seserų, veikiančių 14-oje provincijų. Kad šis išganingas darbas tikrai būtų sekmingas daugelis vienuolių ruošėsi Aukštoje Mokykloje, ypač Friburgo universitete, kur jas veikiai pastebėjo ir "Rūtos" kunigėliai.

Ingenbohlyje veikęs kryžiečių centras mielai sutiko priimti ir lietuvaites ir, Romai leidus, pažadėjo joms duoti ne tik bendrą išsilavinimą, bet dalį jų ir ruošti vienuoliškai paskirčiai. Tokiu būdu Ingenbohlyje susirinko gražus burys lietuvaičių, trokštančių panašiai pasišvęsti kaip ir geraširdės mokytojos. Kad jos ištesėjo liudija eilė žymių vardų — prisiminkime tik K. Kaupaitę su I. Dvaranauskaite, kurios 1907m., kar-

tu su A. Unguraityte, Mt. Carmelyje, Penna, tapo pirmomis Šv. Kazimiero kongregacijos seserimis.

Uogintaitė – Ingenbohlio mokinė (1903 – 1906)

Čia paminėtos pionierės buvo tokios reikšmingos, kad istorikai lyg ir nepastebėjo kartu su jomis Ingenbohlyje besimokančios Petronėlės Uogintaitės. Ji 1903 m. vasarą tiesiog iš kaimo buvo atsidūrusi jai visai svetimuose, verpetinguose Vakaruose, ir panašiai jautėsi kaip Pr. Dovydaitis, kuris kadaise Berlyno geltžinkelių stotyse taip susipainiojo, kad kelionės tikslo nepasiekęs, grįžo namon. Bet moteris ištesėjo. Ją, be kitų paskatų, bus paraginę pora metų prieš tai mirusio Vaičaičio žodžiai.

"Oi eisime, broliai, į tolimą kraštą
Gudrumo ieškoti, tėvynę vaduot,
Iš ten mes parnešime brangiąją naštą
Ir vargstantiems broliams galėsim paduot".

To "gudrumo" jieškoti Petronėlė dabar buvo atsidūrusi Šveicarijoje, kurios smaragdinis Keturių Kantonų ežeras ją tiek žavėjo, kiek baugino dangų rėžiantieji kalnai.

Kadangi Petronella Uogintas – taip ji užrašyta vienuolyno dokumentuose – pirmiausia turėjo geriau išmokti vokiečių kalbą, ji 1903 – 1904 m. lankė vadinamąjį "Vorkurs". Pažymėtina, kad ji visose devyniose šakose, kurių svarbiausios buvo vokiečių kalba, matematika ir rankdarbiai, gavo pačius geriausius pažymius (1 - 1; blogiausias buvo 5). Sekmingai baigusi pirmus metus, 1904 – 1905 metais lankė "Haushaltungskurs". Jame reikalavimai jau būdavo didesni, kas atsiliepė ir į pažymius, kurie betgi nekrito žemiau 1,5. Iš tikybos bei Šv. Rašto ji turėjo po 1 - 1,5. Dar geriau jai sekėsi praktiškuose kursuose: namų ruošoje, virime ir kambarių tvarkyme ji gavo po 1,1, namų ruošos teorijoje 1 – 1,5. Susipažinusi su tomis gudrybėmis ir dar išsimiklinusi virtuvėje, Petronėlė 1905-1906 metais mokėsi dar pirmoje realinės mokyklos klasėje. Joje ji geriausius pažymius gavo už rankdarbius ir prancūzų kalbą. Vokiečių kalboje ji dabar kiek atsiliko, lygiai kaip ir gamots mokslouse bei matematikoje.

Šalia šio, tartum oficialaus mokslo, Uogintaitė kartu su kitomis lietuvaitėmis čia dar ėjo lietuvių kalbos kursą, kurį dėstydavo kun. Jonas Totoraitis MTC (1872 - 1941). Šis iš Griškabūdžio valsčiaus kilęs zanavykas, kuris dar Seinų seminarijoje klierikaudamas pasiryžo pasišvęsti savo tautos istorijai. 1899 m. buvo nuvykęs į Friburgą. Ten įsimatrikuliavęs Jono Noraus vardu, jis ne tik uoliai atsidavė savo studijoms, bet dar rūpinosi ir Ingenbohlyje besilavinančiomis sesutėmis iš tėvynės. Tuo tikslu jis atostogų bei šiaip patogiu laiku nuvažiuodavo pagilinti jų religinės sampratos ir mokyti lietuvių kalbos. Tokiai misijai Totoraitis labai tiko, nes buvo švelnus, taktingas, mokytas ir darbštus. Jis lengvai rasdavo kelią prie kitų, sujdomindamas gyvomis šnekomis ir smagiais anekdotais, kuriuos lydėdavo mielu žvilgsniu iš linksmų akių.

Uogintaitė jį vadindavo savo "kaimynu". Tokiu jis vėliau ir tikrai buvo, nes 1911 m. vikaravo Sintautuose ir 1929 m. išleido "Zanavykų istoriją". Šis susitikimas su tuomet 31 metus einančiu studentu buvo pirmas jos sąlytis su akademišku pasauliu.

SESELĖ

PETRONELĖ

UOGINTAITĖ

Ar Petronėlė į Ingenbohlį buvo nuvykusi su intencija ten įaugti į vienuolišką gyvenimą, o gal ji ten jieškojo tik daugiau mokslo, kurį vėliau galėtų skleisti ir savo tėvynėje? Turbūt antroji versija bus tikresnė, nes kandidatės postulantės Ingenbohlyje nelankydavo namų ruošos kurso. Trejus metus išbuvusi pavergiančio grožio supamame Ingenbohlyje, ji 1906 m. sugrįžo namon, o ten trejiems metams praslinkus, Mariampolėje atidarė "Rankų darbo ir namų ruošos mokyklą", skirtą pirmiausia kaimo mergaitėms, norinčioms tapti akylesnėmis, apsukresnėmis šeimininkėmis.

Privačios mokyklos vedėja Marijampolėje (1909 – 1915)

Tai buvo 1909 metais. Jie mūsų pedogogikoje yra istoriški tuo, kad tuo pačiu metu "Žiburio" draugija atsikvietė Mariją Pečkauskaitę vadovauti prieš pora metų mergaitėms įsteigtai progimnazijai ir su ja sujungtam bendrabučiui. Tokiu būdu toje pačioje Marijampolėje susitiko ir auklėjo viena šalia kitos dvi atmintinos, Šveicarijoje išlavintos mokytojos. Pečkauskaitė, akademikė, ruošė inteligentes, daugiausia mokytojų vietoms, kur jos būsimai kartai galėtų būti pavyzdžiu ir savo vyrams lygiavertšmis žmonomis. Uogintaitė, būdama daugiau instruktorė, dirbo panašų darbą kaimiečių tarpe, nes ji ūkiui norėjo duoti susipratusias lietuvaites bei išprusintas šeimininkes. Nėra ženklų, kad jas abi būtų rišę artimesni ryšiai. Tai visai suprantama, nes juodvi skyrėsi savo kilme, išauklėjimu, mokslu ir gabumais. Tiltas tarp abiejų buvo Uogintaitės brolis kun. Antanas, dėstydamas jų mokyklose tikybą.

Tai buvo nuostabūs metai, kai prieš pat pirmą pasaulinį karą Marijampolėje susiliejo Ziuricho bei Friburgo universitetų mokslas su Ingenbohlio vienuolyno praktiška išmintimi. Didis tad nuostolis, kad 1914 m. katastrofa šį palaimingą darbą nutraukė. Pečkauskaitė grįžo į Židikus, o Uogintaitė praleido karą tai tėviškėje, tai talkindama savo broliui Antanui.

(Bus daugiau)

APIE GEDEMINO STULPŲ KILMĘ

I. PAVILANIENĖ

Gedimino stulpai – sakytum kasdienė sąvoka kiekvieno lietuvio žodyne, simbolizuojanti jo tėvynę, jos praeitį ir didybę. Gedimino stulpai — tai tautinis ženklas, kuris vien savo pavadinimo dėka primena D. L. Kunigaikštį Gediminą ir jo įkurtą Lietuvos sostinę Vilnių.

Natūralu, kad, nesigilinant į šio ženklo kilmę, jis įteigia paties Gedimino sukurtą herbą, vaizduojantį jo sostinės, o tuo pačiu ir valstybės suverenumą. (Gedimino stulpai vadinami ir Gedimino vartais, o vartai heraldikoj dažnas reiškinys, slepiąs savyje ne priklausomumo savoką). (LE)

Tačiau trūksta įrodymų, pateisinančių tokį Gedimino stulpų atsiradimą. Priešingai, nėra net gi tikra, kad pats Gediminas būtų šį ženklą betkada vartojęs. Jo laikų išlikusiuose piniguose tėra atvaizduotas sėdįs soste valdovas. Gedimino stulpai gi pirmą sykį išliko iš Vytauto Didžiojo laikų (1). Akivaizdoj tokios vėlyvos datos, kada aptinkams Gedimino stulpų ženklas, suprantama, kad buvo bandyta aiškinti jų kilmę, remiantis Vytauto Didžiojo laikais atsiradusia teorija apie romėnišką lietuvių kilmę. Istorikas I. Jonynas irgi daleidžia, kad Gedimino stulpai buvo perimti iš italų didikų šeimos Colonna ("Columna" — "stulpas"), su kuria Lietuvių kunigaikščiai būk tai buvę susigiminiavę. Tos pačios teorijos įtakoj Mykolas Lietuvis savo "Fragmentuose" rašo, kad žodis "lietuviai" kilęs iš "italai", kuris pasikeitė į "litalai" ir pagaliau įgavo formą "lietuviai".

Gal ir viliojanti hipotezė, bet deja, nepagrįsta nei istorija nei kalbotyra.

Kodėl nedaleisti, kad Gedimino stulpų ar vartų ženklas galėtų turėti visiškai skirtingą kilmę?

Tokia mintis nenoromis peršasi lankant kraštus, vartojančius kiniečių rašymo būdą. Toks kraštas yra ir Japonija, pasisavinusi VII š. ne tiktai kiniečių religiją, meną, bet ir kiniečių rašybą. Įdomu, kiek lietuvių turistų, lankiusių Expo 70, bus pastebėję panašumą kalną vaizduojančios piktogramos ir Gedimino stulpų? (2) Abu ženklai susideda iš vieno gulsčio ir trijų stačių brūkšnių. Tarp begalės visai svetimų, nieko bendro su mūsų rašyba neturinčių ženklų, kaskart iš naujo krenta į akis ir stebina minėta piktograma. Bet kadangi japonai perėmė raštą iš kiniečių, o taip pat kadangi Lietuva, istorijos bėgyje nėra turėjusi ryšių su Japonija, — reikia pažiūrėti į šio ženklo reikšmę kiniečių kalboj, kuri, su mongolų pagelba, jau būtų galėjusi turėti įtakos ir į Aukso Ordos priešo žemę — Lietuvą.

Zenklas (3) arba(4) (kin. tariamas "shan") pagal didįjį Matthews kiniečių anglų k. žodyną gali turėti, be pagrindinės reikšmės "kalnas", dar ir sekančias prasmes: pav. "kalva", "kalnų grandinė", o sudėtiniuose ženkluose — ideogramose — gali reikšti tarp kitko ir: "kalnų viršūnė", "laikinam apsigynimui ant kalvos pastatyta pilis", "uola", "karaliaus kapas"; dar toliau: "kraštas", "gimtasis kraštas" ir bendrai visa kas yra didinga (L. Wieger).

Vertimų įvairumas yra būdingas kiniečių kalbai, t.y. vieno ir to paties ženklo naudojimas kelioms artimoms sąvokoms arba keliolikai fonetinių sinonimų išreikšti.

Minėtos, su ženklu (5)surištos sąvokos, labai lengvai galėjo tapti reikšmeniu sostinės, pastatytos ant kalno ir tuo būdu pasidaryti Gedimino įsteigto Vilniaus herbu.

Tų dviejų ženklų stebėtinas panašumas, sakytum tapatybė, skatina ieškoti tarp jų ryšio, ypač kad ir istorinės aplinkybės leidžia mintims vystytis ta kryptimi ir bandyti pateisinti kinietišką Gedimino stulpų kilmę.

Nagrinėjant galimybę, kad Gedimino stulpų simbolis buvo paskolintas iš kiniečių, du faktai kalba tokios hopotezės naudai. 1)Mongolų įtaka į Rytų Europą ir visą ano meto pasaulį; 2)Gedimino stulpų išlikimas iš Vytauto Didžiojo laikų, t.y. iš laikų, kada Lietuvos valstybė buvo pasiekusi didžiausios galybės ir turėjo daugiausia kontaktų su totoriais.

Kalbant apie mongolų įtaką ir santykius su Lietuva reikia nuolat prisiminti, kad tie mongolai, kurie visų jų užvaldytų tautų istorijose vaizduojami tik kaip žiaurūs, barbariški užkariautojai ir krašto niokiotojai (6) šimtmečių bėgyje buvo persiėmę jų pavergtų kraštų kultūromis, o pirmoj eilėj Kinijos, kurios užkariavimu prasidėjo mongolų imperija.

Savo pirmo ir didžiausio vado Džengiskano užkariavimų dėka buvo panaikinti viduramžių barjerai, atidaryti keliai Europai sueiti į kontaktą su Kinija ir jos civilizacija. Pradedant XIII š. misijonieriai pradėjo traukti į Mongolų žemes (mongolai buvo tolerantiški kitų religijų atžvilgiu); prekybininkai pradėjo ieškoti rinkų Tolimuose Rytuose; buvo pasirašomos politinės sutartys. Popiežiai, Anglijos, Prancūzijos, Ispanijos karaliai susirašinėjo su mongolų valdovais, buvo pasikeičiama pasiuntiniais. Greta politinų ir ekonominių įvykių, mongolų kanų dvarai, konkuruodami vieni su kitais, skatino literatūros, mokslo ir meno vystymąsi. Kiniečių įtaka pasidarė labai ryški keramikoj, architektūroj, tapyboj. Džengiskano sūnaus Ogadai dvare susitikdavo armėnų, persų ir rusų kunigaikščiai. Europa pradėjo domėtis Azija; to susidomėjimo išdavoj turime keliautojus kaip Marco Polo, Vasco da Gama ir Kolumbas. Prieš tai Europos prekybiniai santykiai ribojosi Kipru, Syrija, Egiptu.

Mongolai gerai pažinojo Kiniją ir jos kultūrą. Džengiskano vadovaujami jie 1211 m. peržengė kinų sieną ir 1215 m. užėmė Pekingą. Neužkariavę visos Kinijos, mongolai pasuko į vakarus ir jau 1222 m. sumušė Haličo ir Kievo kunigaikščius. Džengiskanas mirdamas padalino užkariautas žemes tarp sūnų. Jo valdžioj buvo plotai, siekią nuo Armenijos iki Korėjos, nuo Tibeto iki Volgos. Jo sūnus Džudži gavo vakarines sritis, o Ogadai rytines ir taip pat tapo vyriausiu imperijos valdytoju. Džiudži mirė 1227 m. ir jo žemes paveldėjo jo sūnus Batu (B a t y j u s), suvaidinęs svarbų vaidmenį Rusijos ir Lietuvos istorijoje. 1229 m. Batu su savo dėde Ogadai dalyva-

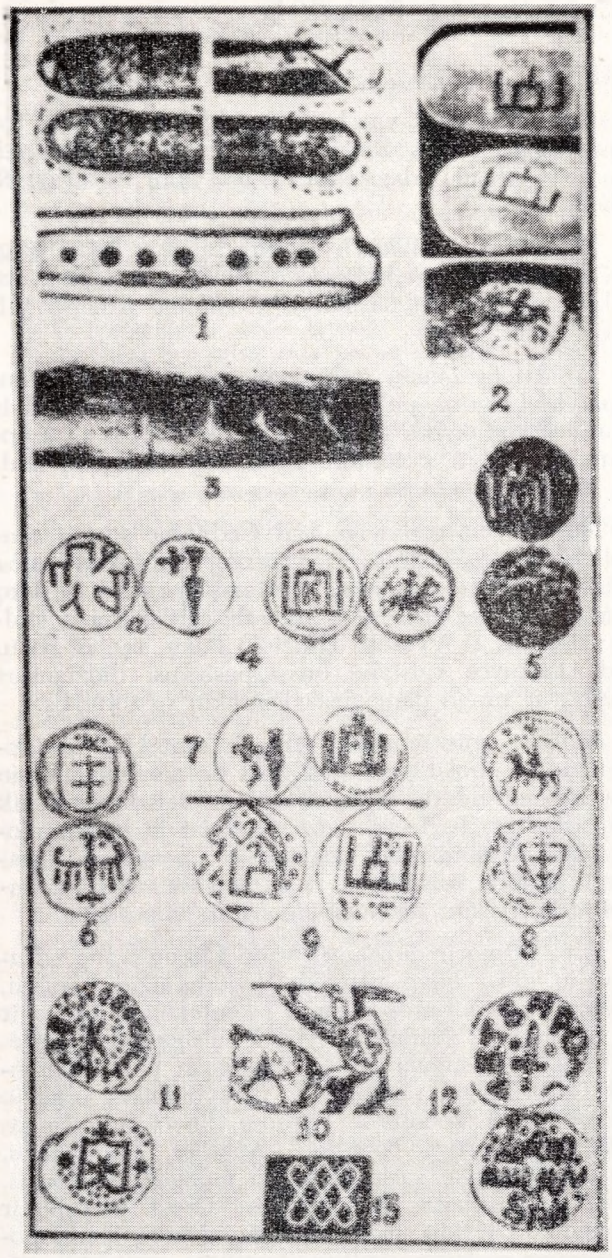

IŠ J. K. KARIO "SENOVĖS LIETUVIŲ PINIGAI"

vo Kinijos užkariavimu, bet 1236 m. Batu vadovavo mongolų kariuomenei, kuri 1238 m. užėmė Maskvą ir 1240 m. — Kievą. Po 1241 m. jis įsteigė savo sostinę Sarai Batu, netoli Astrachanės. Batu valdomos žemės buvo žinomos kaip Aukso Orda (vardas, kuris turėjo vaizduoti tos valstybės prabangą ir galybę).

Įdomu panagrinėti, kiek Batu galėjo atnešti kinietiškos įtakos į tą didelę valstybę, kuri apėmė plotus, siekiančius Kazakstaną ir visą Ukrainą. Toynbee tvirtina, kad Batu buvo didelio išsilavinimo valdovas, kalbėjęs kinietiškai ir lotyniškai. Sarai Batu valdovo dvare visą laiką buvo kiniečių poetų. Bet Batu nebuvo pirmas mongolų valdovas, kurio dvare jautėsi aukštesnė už mongolų — kiniečių civilizacija. Jau Džengiskanas, iki mirties likęs tikru nomadu, gerbė ir klausė patarimų kiniečių išminčiaus filosofo Je Liu Chutsai, neminint apie amatininkus, menininkus ir kitus mokytus žmones, kuriuos mongolai imdavo į belaisvę ir gabendavo į savo dykumų sostinę Karakorum, kur pastarieji tęsė savo mokslinį darbą ar amatą. Mongolai kariavo, bet mandarinai administravo užvaldytus kraštus. Karo žygių metu kiniečiai mokslininkai lydėjo hordą, darė topografinius žemėlapius.

Je Liu Chutsai stengėsi sušvelninti užkariautų kraštų likimą ir padėti Džengiskanui valdyti naujus plotus. Džengiskano sūnaus Ogadai valdymo metu, šis kinietis buvo tikras imperijos valdytojas. Ogadai buvo tolerantiškas ir klausė Je Liu Chutsai patarimų, kuris darbavosi, norėdamas konsoliduoti savo valdovų imperiją, bet taip pat bandė sustabdyti ar bent sumažinti žmonių žudynes. Jis taip pat sutvarkė duoklės mokėjimą; jo įtakos dėka Ogadai paskyrė raštingus kiniečius į aukštas administracines ir finansines vietas. Je Liu Chutsai įsteigė mokyklas mongolams. Ogadai valdymo laikotarpis buvo antrasis didžiosios mongolų užkariavimų bangos laikotarpis, po kurio sekė trečiasis — valdant Kublai Kanui (Ogadai broliavaikiui ir Batu pusbroliui), kuris daugiau už bet kurį kitą kaną pasidavė kiniečių įtakai. Kablai Kanas buvo daugiau kinietis negu mongolas, jis įsteigė kiniečių Yen dinastiją ir savo imperijos centrą perkėlė iš Karakorum į Pekingą. Visos Kinijos valdovas — Kublai Kanas priėmė visus kinietiškus papročius. Mirus Batu, Aukso Orda pripažino Kublai Kaną savo Didžiuoju Kanu. Kublai Kanas valdė nuosaikiai, žmoniškai. Bet perkėlimas dvaro į Kiniją buvo drauge ir Mongolų Imperijos susiskaldymo pradžia. Trumpą laiką prieš Vytautui pradedant valdyti Lietuvą, t.y. 1368 m. pasibaigė mongolų dinastija Kinijoje.

Taigi, jau XIII š. pabaigoj Rusija ir Ukraina buvo valdomos mongolo, priėmusio kinietiškus papročius.

Pažvelgus į Lietuvos istoriją, irgi nuolat susiduriame su mongolų faktu. Nes, nors Lietuvos kunigaikščiai daug jėgų ir pastangų padėjo kryžiuočiams nugalėti, — politiniai ir ekonominiai santykiai su Rytais, ypač valstybės klestėjimo metu, buvo daug tampresni negu su Vakarais. Prisiminus Lietuvos Didžiųjų kunigaikščių vaidmenį Rusijos kunigaikštysčių politiniame gyvenime ir žinant, kokį lemiantį vaidmenį totoriai suvaidino Rusijos istorijoj (200 metų totorių jungo) — nenuostabu, kad ir Lietuva turėjo kontaktų su tais klajūnais — užpuolikais.

Jau Gediminas atkreipė į save totorių dėmesį, su nepasitikėjimu žiūrėjusių į jo augančią galybę. XIV š. pirmoj pusėj, užpuldinėję rusų žemes totoriai, pradėjo skaitytis su Lietuva, nes D. L. K. Gediminas sėkmingai atmušdavo juos ir išlaisvindavo rusų žemes nuo totorių duoklės. Vėliau Algirdas, daugiausia praplėtęs Lietuvos sienas į rytus, turėjo daug kontaktų su totoriais ir vienintėlis nemokėjo jiems duoklės. Algirdas sugebėjo išnaudoti totorių tarpusavius nesutikimus ir nuo 1357 m. ėmė įsigalėti ir Dniepro kairėje pusėje; 1362 m. Algirdas sumušė totorius netoli Juodosios jūros. Bet daugiausia Rytuose reiškėsi Vytautas Didysis. Jis įveikė stepių klajoklius totorius, pasiekė Juodąją jūrą, susiskaldžiusių totorių puolimus atrėmė jų pačių pagalba. Iš kitos pusės, siekdamas totorių bendradarbiavimo, Vytautas siekė įsigalėti visose rusų žemėse, norėjo įvykdyti seną Algirdo programą. Pasak rusų metraščius Vytautas žadėjo Aukso Ordos Kanui Toktamišui, nugalėjus jo priešą, pasodint jį visų totorių kanatų viršūnėje.

Toktamišas buvo Aukso Ordos kanu nuo 1380 iki 1395 metų. Šis Džengiskano palikuonis norėjo atkeršyti už Kulikovo mūšio pralaimėjmą ir atstatyti Aukso Ordos viršenybę rusų žemėse. 1382 m. jis nusiautė Š. Rusiją. Dimitras Doniškis pripažino jo viršenybę, bet Toktamišas vėliau pradėjo kariauti su paskutiniu didžiuoju mongolų užkariautoju, pasak Karolio VI "nenugalimu" Tamerlanu, milžiniškos imperijos valdovu. Tamerlanas kelis sykius sumušė Toktamišą. Pastarasis kreipėsi į Jogailą, prašydamas pagelbos, užmezgė santykius su Vytautu Didžiuoju. Didžiausias Vytauto ir Toktamišo žygis prieš Tamerlaną baigėsi sąjungininkų sumušimu. Betgi dar ir po Toktamišo mirties, Vytautas rėmė jo sūnus. Pats Vytautas, sakoma, kalbėjęs totoriškai, lankęsis Aukso Ordos vado būstinėje.

H. Howarth cituoja savo knygoje įdomų aprašymą, kuris yra Karamzino istorijoje, ir vaizduoja Vytauto ambicijas prieš Vorsklos mūši. Anot šito autoriaus, Toktamišo, priešas Timur Kutlugas per pasiuntinius klausęs Vytauto, kodėl pastarasis prieš jį žygiuojąs, nes jis, Timur Kutlugas, juk niekad nėsąs užpuolęs Vytauto krašto. Vytautas jam atsakęs: "Dievas mane paskyrė pasaulio valdovu. Tu gali pasirinkti — būti mano sūnum ir vasalu, arba mano vergu". Pasak Karamzino, Timur Kutlugas buvo pasiruošęs pripažint Vytautą kaipo savo vyresnį brolį ir mokėti jam metinę duoklę, bet Vytautas pareikalavęs priedo, kad ir jo (Vytauto) herbas figuruotų ant totorių pinigų.

Šitoks Vytauto reikalavimas, su kuriuo Timur Kutlugas negalėjo sutikti, galėtų būti stiprus argumentas idėjai, kad norėdamas įvesti savo herbą į mongolų vartojamus pinigus, Vytautas būtų pasirinkęs totoriams suprantamą simbolį.

Tiesa, mongolai nebuvo perėmę kiniečių rašybos savo kalbai, bet kaip jau buvo minėta, kiniečiai pareigūnai, mokslininkai, amatininkai vaidino svarbų vaidmenį mongolų valdančio luomo gyvenime (Mongolų raštas prasidėjo XII š. pabaigoj — XIII š. pradžioj ir buvo visų pirma administracinio —valstybinio pobūdžio).

Nors Vytauto Didžiojo laikais mongolų vienybė jau buvo suirusi — Tamerlano sostinė Samarkandas buvo didelis tarptautinės rinkos centras, o kiniečių kalba - viena iš oficialių kalbų. Pav. laiškai, kuriuos kiniečių ambasadoriai atveždavo į Tamerlano dvarą, buvo rašyti trim kalbom — persiškai, turkiškai ir kinietiškai.

Šios kelios mintys apie galimą Gedimino stulpų kinietišką kilmę, aišku, nėra galutinis paneigimas iki šiol egzistavusių nuomonių apie jų kilmę. Vienok, kodėl nedaleisti, kad Vytautas, kariavęs su totoriais, turėjęs rtmius santykius su Toktamišu, nebūtų galėjęs susipažinti su kinietišku ženklu — sąvoka, tinkamu panaudoti sostinės simboliui, tuo tarpu, kai šeimyniniai santykiai su italų didikų šeima Colonna argi net visų lietuvių itališka kilme — nepagrįsti jokiais konkrečiais duomenimis.

Anksčiau pasiūlytos hipotezės svaresniam įrodymui reikėtų pastudijuoti taip pat mongolų heraldiką ar dekoracijas ir pažiūri, ar šis kinietiškas ženklas jose taip pat aptinkamas.

---

1) Nors XIV š. pabaigoj jau ir įsivyrauja Vytis kaipo Vilniaus ir D. L. Kunigaikštystės ženklas — dar Žalgirio mūšio metu, pasak vokiečių metraščius, G. Stulpai buvo laikomi svarbiausiu Lietuvos tautiniu ženklu. Vytis gi pirmą sykį užfiksuota Kęstučio laikų monetose. Vėliau Vytautas pakartojo raitelį savo monetose 90-ais metais.

2) Piktograma — labai suprastintas daikto piešinys, pavaizdavimas. Seniausiame kiniečių žodyne buvo 364 paveikslai ir 125 ženklai abstrakčioms sąvokoms pavaizduoti. Po kelių modifikacijų — mūsų eros pradžioj randama 7.000 ženklų, o XVIII a. jau 40.000, kurių tik 1/10 plačiai vartojamų.

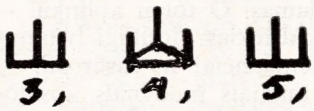

6) Mongolai patys nerašė — apie juos skaitome tik jų priešų kronikose.

Bibliografija:

Mathews: Chines - English Dictionary
Chalmers, J. The strukture of Chinese charakters, 1911
Karlgren, B. Philology and ancient China, Oslo 1926
Sanchejev. G. D. Sovremennyj mongolskij jazyk, Moskva 1959
Lamb, H. Genghis Khan?, New York 1928
Howarth, H. History of the Mongols, London 1880
Bouvat, L. Empire Mongol, Paris 1927
Struogienė, Lietuvos Istorija
Lietuvių Enciklopedija.

PRETORIUS PRŪSAI

PRANAS KURAITIS TĖVIŠKĖJE

P. L — NĖ

Bublelių valsčiaus Pavasijų kaimas klesti žaliuoja pačioje Zanavykų širdyje. Prie kelio dunsko didoka, dailiai prižiūrėta, šakotais medžiais apkerojusi sodyba. Pakraščiu aukšti beržai baltuoja, o pro vaismedžių sodą šeimyntrobės stogas raudonom čerpėm tviska. Didelis, pailgas, keturkampiškai trobesiais apstatytas kiemas. Stypinėja juodmargės karvės dideliais tešmenimis, strikčioja guvūs kumeliukai, kuduliuoja baltavilniai ėriukai. Palei tvoras įvairaus raibumo vištos kapstosi, kudakuoja, pakūdrėj žąsys girgsi, skaisčias plunksnas vėduodamas. O tolyn aplinkui — ilgomis užuoganų juostomis driekiasi derlingi lygumų laukai. Banguoja vešlūs žiemkenčiai ir vasarojai. Ir šen ten dūluoja panašios, tankiais medynais apsigobusios, lyg tamsžalio šilo pluoštai — sodais ir darželiais puošnios zanavykinės sodybos.

Kuraičių išaugo trys broliai ir sesuo. Pranas, vyriausias, išeina teologijos mokslus (daktaro laipsnis ir profesūra). Antanas ir Ona liekasi ūkyje lig senatvės — vien su Sibiro tremties klaikia pertrauka.

Bemaž tipiška šio ūkininkų krašto šeima. Sočiai prasigyvenę, lėto ir ramaus, tiesaus būdo. Kukliai santūrūs ir nuosekiai darbštūs, religingi ir teisingi.

Čia žmonės daugiausia auglaus stoto ir nesmulkaus apskritainio veido, atvirai gryno žvilgsnio; savigarbiai atlašus ir stipriai liemeningi. Kalbėsena labai lėta, vis taupiai nutęsiama (sako: jie ne kalba, o giedote išgieda žodžius) — delsiamai nelanksti ir negražbylinga, tiesmukiškai stačiokiška. Bet todėl žodžiai svarūs ir brandžiai turiningi, mintys aiškiai brėžiamos, be painių užuolankų, be gudraus suktumo.

Atkeleiviui iš kitur šie žmonės rodosi lyg šiurkštoki ir nemeilūs ar nemandagūs, kone perdaug primityvūs, nė kiek nenugludinti. Kitą net pykina toks kalbos ir elgsenos status paprastumas. Miestiečiui tas žemdirbiškas naturalumas atrodo vulgarus.

Ir J. Girnius pastebi, kad prof. P. Kuraitis buvęs neiškalbus, mintis dėstė sunkiai, nesklandžiai. Betgi viską atsvėrė jo galvojimo gilumas, idėjinis uolumas, nuoširdus tiesos ieškojimas.

Kuraičių ūkis tik 80 margų, bet patvariu darbštumu dar prieš I Didkarį gerai prasikurta — prilygo maždaug šimtamargiams. Gabus šeimininkavimas nešė derlių į aruodus. Molio ar juodžemio dirva, našiai įdirbta, tarpiu javu bangavo, trobesiai tvarkingi, nenušepę, gyvulių kaimenės dailios, arkliai apvalainai nušerti ir stipriai darbingi. Tokio vaizdo būta čia apylinkėse dar caro laikais: jokių lūšnų Zanavykuose iš viso nematyta. Jei per visą valsčių kur radosi apsileidėlis, tokį pirštais užbadė.

Kuraičių šeima gana būdinga šiam kraštui: santūriai drovūs ir tylūs, niekur į pirmas vietas nesismelkią, nieko praviršyt nesispirią — rodos, visai patenkinti savo susikurta gerove. Jie tenori jaustis lygūs su kitais ne menkesni, bet ir ne viršesni. Nėra godumo ką nustebinti savo ištekliais. Nesigviešia puikumu prasikišti arba ką nustelbti.

Kunigas, dar ir profesorius — didi garbė valstiečio pastogei, o ir visai giminei, net kaimynams. Bet Zanavykija jau vos 19 a. gerai įpusėjus (t.y. baudžiavą atleidus), suspėjo gausų derlių kunigijos išsiauginti. Bemaž kas antras kaimas turėjo dvasiškį. O iš čia buvo net ypačiai sunku į mokslus kabintis. Jei kapsui ar dzūkui Marijampolė ir Seinai — vos pro vartus ranka pasiekiami, tai zanavykui — klampių molynių tolimi, neišbrendami keliai lig vilkaviškinio plento (o ir tas — rusiškai duobėtas, netaisomas), viso gal apie 50—70 ir daugiau ligi gimnazijos. Seinų seminarija — dar galas toliau trankytis. Anuomet reikėjo ne tik moksleivį arkliais toli į vietą nugabenti, šventėm ir atostogom šen ir ten parsivažioti, bet sykiu ir maistą maišais, krepšiais nukaranduoti.

Kuraičai iš šio švietalo (kunigas šeimoje!) jokio gabės kapitalo nesikalė, puikybėn nesišoko. Retkarčiais parvyksta brolis, pabūna kelias dienas ar savaitę,šventadienį nusivėžina į Naumiesčio pamaldas — ir viskas. Jokių išlaidingų vaišių nei skambių puotų neruošiama. Ir pats Pranas tą pat kuklumą įsigimęs, visai negeidžia aukštu luomu prieš kaimynus pasididžiuoti, laukų artojus savo dvasine bei moksline karjera nustebinti, viršenybe pasmaguriauti. Jis čia pasirodo tik striukam poilsiui — atpūčiui nuo Kauno senamiesčio mūrų ankštumo, nuo begalinio knygų skaitymo, žurnalų redagavimo, straipsnių ar knygų rašymo — nuo intelektualinės įvaržos.

Vienintelė, kuri brandos dienose jaučia teisę didžiuotis ir erdviai pakilią kaktą dar šviesiau aukštyn

atblokšti, tai - jo motinėlė. Lygiai tokia pat sveikai stambi ir tvirto sudėjimo, nė kiek nesulinkusi, apskritais žandais, mažne raudonveidė, storoko stuomens ir žvalių akių žemdirbiška matrona. Vos tik gauna žinią, kad sūnus kunigas bus čia — žydėte pražysta, obuoliniais skruostais dar dailiau išrausta, tiesiog atjaunėja. Ir visa juda, trypia, nenurimsta, šventišku džiaugsmu pakurta. O kai sekmadienį Antanas į juodai nušvitintą bričką pakinko puikių tamsbėrių porą, kad dešimtį kilometrų krataus kelio nuburzgintų dvi pilnas pasostes maldeivių į miestą, jinai, senoji Kuraičių našlė, tamsia vilnos eilute įsivilkusi ir standaus šilko skepeta šviečianti, iškilmingai krioši paskutinėjė pasostėje šalia svečio: šiandien pati šauniausia, pati linksmiausia, gėlių ryšeliu rankoje kvepianti, didžiu pasitenkinimu žėrinti. Tai jos kilnioji, nepalyginamai brangi valanda — dardėti kietu Naumiesčio keliu, kratantis pro daugelį pažįstamų sodybų, sėdint greta savo garbingo ir gero sūnaus. (Amžiaus gale jai Dievas suteikė malonę numirti namuose — prieš pat trėmimus į Sibirą, kur buvo išgabenti jos vaikai: abu sūnūs ir duktė).

Kuraičių šeima buvo ypatingai rami ir taiki, nuosaikaus būdo. Gal būt, ta vidinė dvasios ir jausmų sveikata ir įgimtas darbštumas darė ir kūną stiprų: ilgaamžiai! Štai Antanas ir Ona, net Sibiro kankynes senatvėje atlaikę dar tebegyvi lig šiol gyveno Pavesijuose (tik prieš šią žiemą Petriūkė pasiėmė į savo ankštą butuką Kaune). Taip pat ir Pranas, iš bolševikinio trėmimo grįžęs, dar buvo darbingas, nesugniužęs.

Pas juos ūkyje triūsai slinko be paskubos, bet patvariai ir be tinginio: Zanavykai mėgsta tvarką ir darbo tobuluma. Ypač apdailina, medžiais ir sodais išgražina savo kiemus — jų sodybos tikrai pasigėrėtinos.

Samdiniai mėgo pas juos užsibūti, nes patys namiškiai (jie drauge į darbus žengė ir prie bendro stalo valgė) ne tik lėtoki, bet ir geri, teisingi, tartum nė supykti nemoką: į darbus neužvarinėjo perdaug, jokia riščia į kulnis nespyrė, barnių nekėlė. Viskas pas juos plaukė savaimine eiga ir lygia tvarka ir visa neblogai sekėsi. Kad nelėbauta ir jokiom puikybėm nesieikvota, prašmatnybių nesigaudyta, tai — visko užteko į valias be šykštumo, savam ar samdiniui.

Kaip dažnai Dievo duota, ir geroj bandoj pasitaiko "juoda avis". Trijų brolių jauniausias, nuėjęs į žentus Paberžupiuose (Vilšikiuose), kažkodėl nesibuvino. Pardavęs ūkį, nusikėlė Naumiestin ir alinę laikė, paskui Amerikon išdūmė — dingo kaip į eketę. Likosi žmona ir trys vaikučiai. Su pačiu mažuoju jinai grįžo savo tėviškėn vargo vargti (jos broliai buvo ūkį vėl atsipirkę), o du vyresnius dėdė Pranas jau kunigas, pasiėmė globon: apgyvendino savo tėviškėje, šelpė, dovanas teikė, ištekant dalia aprūpino. O Justinas iš Amerikos neatsišaukė. Gal žuvo kur, o gal, kaip gandai spėliojo — dar alinėje su kita susižvalgstęs, dėl to ir užjūrin išsmuko.

Taupiai kuklus buvo Pranas visą amželį, bet dievaži — nė kiek nešykštus. Net labai dosnus, kur matė tikrą reikalą. Ir nesigarsino savo dosnumu. Katalikinį mokslo jaunimą telkė ir rėmė negailėdamas energijos, laiko nei pinigo. Ateitininkiją visom jėgom ugdė ir puoselėjo. Pvz. naumiestiškį P. Dielininkaitį paskatino siekti aukštų mokslų ir savo globa bei lėšom šildė; ir daugiau jaunuolių patyrė jo tėviško rūpesčio ranką.

Kai brolio Antano vienturtė studentavo Kaune, jisai irgi rėmė, nes tuomet, depresijos metu, iš ūkio pinigas išspausti buvo nelengva. Kai reikės, užeik, pasakė jai. Ir Petriukė, linksma, graži geltonplaukė (į anksti mirusią motiną atsigimusi našlaitė) protarpiais, kukliau apsirengusi, drovumu virpančia širdim, nustyrindavo pas dėdę.

Išgirdęs piniginį reikalą, jis pirmiausia lėtu švelnumu išklostydavo eilę pamokymų jaunuolei, anuometinio Kauno spalvingos buities linksmybių apgoštai. Klausosi ji, melsvas akis alson nudelbusi, ir net skruostai kaista, kai dėdė gerą pusvalandį, be skubos ją taip gyvenimo išmintim vaišina: mylėk mokslą, vaikeli, studijuok rimtai, egzaminus ruošk... Skaityk knygas lavinkis kiek begali... Ką jauna netingėsi išmokti, visą amžių džiaugsies. Pinigą taupyk, neskleisk tuštiems niekniekiams. Jauna galva greitai susigundo visokiems malonumams, bet reikia apsitramdyti. Pati žinai, kaip ūkyje taviškiai prakaitu alsinasi, kaip nelengvai litas į delną ateina. Už rugių kartį tavo tėtis

MOČIUTĖ

vos 7 litus tebegauna, o tau mokytis ir pragyventi Kaune šimtinėm slysta. Būk protinga, vaikeli...

Ir Petriukė ima jau nusiminti, kad vargu iš dėdės begaus tą užsiprašytą šimtinę mokesčiui už mokslą... Ji nėra perišlaidi nei puikybėm pasinešusi, bet studentės amžiuj sostinėj skrybaujant — išeigų ir išlaidų marios atsiranda...

Kai dėdė galop atvožia piniginę, jai nedrąsu nė blakstienas pakelti — gal duos bent 50, o gal nė tiek neišspaus... Ir ji net prasižioja jautriai nustebinta, kai po ilgoko pamokslo apie taupumą — saujon gauna daugiau nei prašyta. Pusantro šimto! Girdi, tau ne tik mokestis, tyliai pastebi dėdė, gal ir šiaip pirkinių turi — jaunai merginai smulkių išlaidėlių vis pasitaiko.

Ir taip mažne kas kartas: prikalbės aibes rimtų patarimų, apibers išminties perlais, dar kone nubars už puošalus, už neperuolų atsidėjimą mokslams, arba pramogų mėgimą, o vis tiek — pinigo atkiš daugiau nei tikėtasi. Toks matai zanavyko išdidumas!

Paskui ji eina L. Alėja galvodama, koks supratingas, koks geraširdis tas dėdė! Iš naujo permąsto jo pamokymus — kurstosi nuoširdus noras visa vykdyti su kaupu, vien dėl jo gerumo.

O brolėčia, tiesą sakant, nebuvo perdaug linkusi į mokslų gelmes ar abstrakčios minties mankštą, knygų graužimą. Netrukus ištekėjo ir dabar — anūkais besidžiaugianti.

Vieną turgadienį Naumiestyje sutinka ją Demikių Juozas, kaimynų studentas (mokslo jaunimas čia per atostogas bendravo, dažnai vakarėlius — vaidinimus kur nors kluone suruošdavo). Pasiteiravęs, kaip sekasi, išgirsta lyg liūdnoką žodį, nors linksmas šypsnys urmu pilasi merginos skruostais, toks čia tik pajuokavimas:

— Pareikšk užuojautą, Juozeli: esu dvasiškai pavargusi...

— Kas gi tau dabar, Petrute? Juk atostogos...

— Žinai, dėdė namieje šią savaitę... O darbymečiu visi baisiai užimti, tai — aš su svečiu per dieną. Kalbėtis, vis taip protingai ir rimtai, profesoriškai, ar manai nepaalsina? — ir ji ima nuoširdžiai juoktis.

Dėdė kunigas, namie apsilankęs pavaikščiodavo kiek sode, pasidairydavo apie trobas. Arba sėsteldavo stiklinėse gonkose ties "pongaliu". Atvykęs trumpam, jis tik ramiai pailsėdavo šviesiuose kambariuose, kur už lango skėstos obelys raudonus vaisius nokina, kūdros patvoryje antys plekšnojasi; toliau — vešlaus javo lygumos auksine branda liūliuoja. Su šeimyna, samdiniais nė nebuvo kada susibendrauti. Nuošalaus būdo, kabinetiniam mokslų darbui įsišventęs, gal būt, jis nė nebūtų gebėjęs su kuo į jaukias, pažintis sueiti. Buvo atpratęs nuo kasdieniškos žemdirbių artojų pašnekos, lengvų pajuokavimų. Tam nebuvo nė laiko, kai rimtų darbų neaprėpiami dirvonai laukia, kai dar tiek neišplėštų pūdymų jaunos Lietuvos intelektualinėse varanose. Tad jokiom sueigom su kaimynais, apsilankymams ar vaišėms nesigaišino. Jis žinojo savo kuklius polinkius bei gabumų sritis ir — tuo tenkinosi. Populiarumo ieškoti — ne jo būdui. Ypač kad idėjinė sritis jam teikė nepalyginamai skaidraus ir sotaus džiaugsmo. O dienos buvo užtvenktos gausybe pareigų: kanauninkas, profesorius, universiteto dekanas ir rektorius, redaktorius, ateit. dvasios vadas bei globėjas. Gi šiaip visuomenėje — mėgo likti nuošaly. Pakako vien tylom aplinką stebėti ir faktus svarstyti bei suprasti; išmintį brandintis ir jaunesniems prasmingus patarimus teikti, idėjinei veklai planus kurti. O pačiam į pirmas eiles prasikišti — jokiu būdu! Tik uolaus darbo ir pareigos, gilaus mokslo, ištvermės ir grynos aukos žmogus. Ne įspūdingų prezidiumų žvaigždė, ne auksaburnis apaštalas ir — ne garbe bei nuopelnais spindintis vadovas.

* * *

"Vienas pačių žymiausiųjų ateitininkijos kūrėjų", sako apie P. Kuraitį J. Pikūnas.

Gana tiksliai jo asmenį apibūdina ir J. Girnius (Aidai). Buvęs geras savo srities žinovas. Atsargiai konservatyvus, bet tikrai pažangus, nes gerai informuotas ir — imlus naujoms idėjoms, tikras mokslininkas. Nuošalus ir kuklus, pats niekada priekin nesistūmė, o mėgo kitus, ypač jaunesnius, aukštyn pakylėti. Nuoširdžiai džiaugėsi kitų laimėjimais. Neiškalbus, ir neįspūdingas bet tiesiai atviro būdo ir nuoširdus — ne išorės žvilgesys, o vidinė substancija. Jaunimą mėgo ir jam buvo realiai paslaugus, iš širdies rūpinosi studentija (ieškojo stipendijų, skatino mokslui, pats šelpė). Gilus tolerantas. O ateitininkų sąjūdžiu sielojosi visą laiką gyvai ir budriai — tokių buvę tik du: jis ir Dovydaitis.

Atsargus ir nuošalus, uždaro jausmo ir santūrus, bet blaiviai realus ir veržliai darbštus, giliai išsilavinęs — tai lyg "pilkoji eminencija". Naturaliai paprastas ir asketiškas, mąstymo — proto žmogus. Gyveno idėjų pasauliu. Garbei ir viešumai visiškai abejingas, niekad nesiekė populiarumo. Tad kaikieno klaidingai suprastas, net nemėgiamas.

Rašytojas M. Vaitkus trumpai ryškiu žodžiu apibūdina zanavyką Kuraitį: O kuklus, o tylus.

* * *

Išaugęs grynai lietuviškame, nė lašeliu nenutautusiame krašte (čia lenkiškai nė išsižioti niekas nemokėjo, o nuo vergėjų rusų savaime griežtai atsiribota), dar 19 a. gale P. Kuraitis į mokslus atėjo sąmoningu lietuviu. Jau seminarijoje priklausė slaptam rateliui Šaltinis. Paskui visą ilgą amžių nuosekliai, be jokių abejojimo slenksčių, ištarnavo Dievui ir Tėvynei.

Kaip kam rodosi P. K. išvaizda buvusi perprasta arba net banali. Iš tikrųjų ar nebuvo priešingai? Stambiai didingas liemuo, iškili, taisyklingai apvali galva, plati, vsuomet aukštyn atlošta kakta. Veido bruožai vyriškai erdvūs ir sveiko darnumo, o tiesi, savigarbiai pakelta galvos laikysena oriai įspūdinga. Ramiai vėsios giliai mąslios akys, sklidinos mokslo žinių gaivos — spindi grynu statumu ir protinga išmintim. Visa tai teikė impozantiško rimtumo, brandaus dvasingumo įspūdį. Net ir senyn viršugalvio nuplikimas teikė lyg tam tikro tėviško autoritetingumo paveikslą.

Jei grakšti stirna arba laki kregždė yra mielai pasigėrėtinos, tai ar mūsų nesužavi liūtas bei lokys — rūsčiu masyvumu ir didele jėga, išdidžia galva ir galingu stuomeniu? Argi nėra puikus pvz.. stumbro sunkiai šiurpus žingsnis ir sąnarių stiprybė? Tai irgi grožis.

* * *

Pavasiai — labai ramus , nedidelis kaimas Šakių apskr. viduryje, atokiai nuo miestų ir bažnytkaimių, nuo ežerų ar upių, nuo miškų ir didesnių vieškelių. Gal todėl ir Kuraičių šeimos būdas, išvaizda ir elgsena —atitinka benrąjį zanavyko tipa. Čia daugelis tokio nesmulkaus, kone dramblinio kūno ir lėtokos, nelanksčios elgsenos. Bet dėl to išsiugdo charakterio standumas, galvojimo tiesumas, elgesio nuoseklumas. Sykiu eina ir blaivus realumas, gili nuovoka bei iš-

MARČIULIONIENĖ

LĖKŠTĖ (KERAMIKA)

tvermė sunkiam darbui - tikros artojinio luomo žymės. O su įgytu mokslu — prisideda ir ištikimybė principams, dvasinė pusiausvyra, asketinis atsidėjimas idėjiniams užmojams.

Zanavykas veikia pamažu, sakytum nuobodoku atkaklumu (nespragsi tošimi, kaip dzūkas arba aukštaitis). Betgi per tą lėtumą — darbą atlieka tiksliai ir nuodugniai, patikimai saikinga įtampa ir ryžtingumu, be maišaties ir be blaškymosi. Tartum nė nepavargsta, lyg tie jungo jaučiai ilgoje molyno vagoje. Taip triūsiant būna laiko akimi bei protu įsigilinti —įžvelgti esmę, plačiai tolyn ir erdvyn aprėpti (kaip ir tas glotnias zanavykų lygumas — per dešimtis varsnų aplinkui pasieksi apžvalgyti).

Jis nenuklysta į smulkmenas, nenusiblaško kasdienybės kliūtimis ar malonumų pagundomis — visa tai jam nesvarbu, nes, lėtai delsdamas, jis gerai atsijoja stambmenas nuo niekniekių. Kitiems jis atrodo bejausmis: taip giliai užvėręs laiko dvasios sietuvus; visuomet šaltai santūrus, saikingai apsivaldęs. Apie šitokį žmogaus tipą čia paprūsėj vokišku priežodžiu sakoma: Langsam, aber sicher!

Stangriai kietas ir nuosekliai pastovus būdas ne tik dvasinį valingumą išugdo, bet zanavykui davė ir medžiaginį prasigyvenimą. Todėl tiek paprastų valstiečių vaikų dar caro laikais įsisiekė į mokslus. Ir tuomet jie nemaža nusvėrė tautinio atgijimo veikloje. Kur reikėjo pionieriškos pastangos ar ištvermės, ten stojo zanavykas. Tad gal neatsitiktinai iš to siauro ploto (maždaug vos viena nedidutė Naumiesčio apskritis, o ir tos — trečdalis miškais bei pelkėm užklėsta) — net ketvertas galvų žėri Nepriklausomybės signatarų eilėse: Banaitis, Dovydaitis, Staugaitis, Vailokaitis.

* * *

Kuraičio būdo bruožams ir bendram aplinkos paveikslui paryškinti prigretinkime ir kitus šio krašto vyrus, kurie tautiniu sąmoningumu, savitais gabumais ir ryžtingu pasiaukojimu anuomet pasinešė vos atgimstančios Lietuvos kultūrinių arimų plėšti.

Visų pirmatakas ir šviesus pavyzdys — dar prieš valančiniu laiku suskatęs tautiečius knygomis šviesti, irgi pats gabiai rašęs — kun. A. Tatarė. Kuklaus paprastumo ir vienuoliško idealizmo asmuo, sąmoningas lietuvis iš pašaknių. Didis auklėtojas, tikras dvasininkas. Mūsų beletristikos pradininkas. Dar 1863 m. rusų valdžios ištremtas už Volgos...

Jo uolusis mokinys, knygnešių šulas M. Sidaravičius, tokio pat asketiško paprastumo dvasiškis (vegetaras ir abstinentas) — švyti didžios aukos ryžtu ir begaline ištverme bei realiu protingumu, kaip tikras tautos šventasis. Greta jo ir luošasis Antanėlis (Baltrušaitis), tautinio žadinimo pasiryžėlis, draudžiamų knygų gabus skleidėjas. Irgi M. Baltūsis, Varpui rankraščius į Prūsus gabenęs, ne kartą žandarų kalintas ir — Sibiro tremtį atkentėjęs. Čia ir Jonas Kriaučiūnas, Aušros ir Varpo laikų apaštalas, gausius maskolių smūgius tvirtai atlaikęs.

Ypač minėtinas nuostabių talentų žmogus, didžiadarbis vysk. P. Būčys. Jau kun. seminarijoj lietuvybę kurstė ir laikraštėlius leido; paskiau gausybės spaudinių bendradarbis, darbštus knygų autorius ir vertėjas. Petrapilio Dvas. Akademijos profesorius ir prorektorius, (rektorium netapo vien todėl, kad ne lenkas!). Vienas iš Didžiojo Vilniaus Seimo pirmininkų! Pirmojo Didkario metu Čikagoje — Draugo redaktorius,kazimieriečių kapelionas, Laivo kūrėjas. Neprikl. Lietuvos un-to prof. dekanas ir rektorius. Laisvės dienraščio redaktorius. Marijonų generolas. Popiežiaus įvertintas ir skirtas Rytų apeigų vyskupu. Įvairiažiedis talentas, stebuklingai daug žygių atkėlęs, išmintimi ir uolumu vis stovėjęs pirmose eilėse, jokio sunkumo nepabūgęs, jokios pareigos nevengęs. Bet visur likęs pusiau nuošaly, be aureolės — kuk-

R. ANTINIS DŪDORIUS

lumo pavyzdys. Ligi šiol negana įvertintas (kokia spalvinga būtų jo biografija jaunimui, jei kas parašytų!)

Šintautiškis poetas P. Vaičaitis — jautriu lyrizmu kone pranoksta Maironį, tik deja, džiova ir anksyva mirtis sutrukdė jo mūzai brandžiau išsiskleisti.

Vaikams raštijos kūrėjas P. Mašiotas, tylusis aušrininkas, įvairiašakis veikėjas, gausybe tautinių darbų nuopelningas.

Jablonskis, kai mūsų ponija savą šneką niekino ir jos gėdijosi — kokiu tvirtu atkaklumu tą "mužikų kalbą" atšveitė ir į mokslinės gramatikos grožybes įgerbė!

Muzikų Bacevičių šeima iš Višakio Rūdos — pasaulinio masto menininkai, žymius pėdsakus palikę Europoj ir Amerikoj.

Puskunigis ir Strimaitis — tautinės muzikos pirmūnai, kanklių meno atgaivintojai.

Teisininkai K. Oleka ir J. Liūdžius. Itin įdomus Oleka, dar tebegyvas, gimęs 1880 m. Žardeliuose — būdingas budriu zanavyko protu ir nuoširdžiu kuklumu: visur stoti į pirmas gretas, jokių padėkų nesitikėti. Jau studentu veikė slaptuose lietuvių rateliuose (Liepojoj su Biliūnu, vėliau Maskvoj). Vilniaus Seimo dalyvis, jo nutarimus vykdęs Pilviškių apylinkėse. Petrapilio liet. seime 1917 m. telkė bepartyvių grupę. Simferopolio liet. komiteto pirmininkas, išgavęs traukinį parvežė visą būrį Lietuvon. Tuoj Kaune teisėju tapęs paleido šimtus asmenų, nekaltai vokiečių įkalintų. Pirmąjį Kauno miesto posėdį atidaręs atstovas (svetimtaučių daugumoje jis iškovojo gražųjį L. Alėjos pavadinimą). Paramos koperatyvo pirmas pirmininkas, dviejų kabinetų vid. r. ministras. Dviejų seimų atstovas nuo krikšč. demokratų. O kas šiandien jį gilioje senatvėje pagerbia arba globoja už tuos pirmūniškus žygius Lietuvą atstatant, kai mes savo smulkučių darbelių jubiliejus nuolatos gausiai aplaistome?

Vailokaitis ir Banaitis — jaunos Lietuvos medžiaginės pažangos pradininkai.

Totoraitis ir Matusas — nuodugnaus mokslo ir sąžiningo tyrinėjimo istorikai.

A. Valaitis — lenkų okup. Vilniuje tikru apaštalu darbavosi, grynos aukos ir kuklumo pavyzdžiu visą savo gyvenimą tautai atidavęs.

Amerikoje Adomaitis — Šernas buvo mūsų išeivių švietimo artojas, vienišas, bet atkaklus tos srities dirvų plėšėjas. Vanagaitis — nepalyginamas lietuvybės kurstytojas, gausiai tautinės ugnies įžiebęs skurdžioje juodadarbių išeivijoje anais laikais.

O veiklių ir grynu lietuviškumu žėrinčių kunigų Zanavykuose itin apstu — jie dar klierikais Seinuose būrėsi į ratelius, rašė draudžiamai spaudai, palaikė knygnešius. Įgimtu sąmoningumu jie darė teigiamos įtakos ir visos Lietuvos kunigijai.

Nuostabu, kad gabių, ne eiliniu būdu pasireiškusių asmenų čia būta ne tik pavienių, bet daug kur sušvito ištisom šeimom — sužėlė ir pražydo daugiastiebiais krūmais. Reiškia, tie dvasios ąžuolai anuomet nebuvo atsitiktiniai prasiveržėliai, o — tartum visa šio Lietuvos sklypo dirva savaime daigino dvasiniais ištekliais turtingus smegenis. Gal būt, ir šeimų moterys — motinos buvo taip sklidinos dvasinio gajumo ir tautinio sąmoningumo, kad gimdė ir augino vieną po kitos stiprias asmenybes.

Štai plačiai žinomos, mokytom galvom garsios pavardės: Būčiai, Banaičiai, Totoraičiai, Pranaičiai, Dailidės,Olekos, Sidaravičiai, Baltrušaičiai, Staugaičiai, Grigaičiai, Mašiotai, Kaunai, Vilkaičiai, Stanaičiai, Vizgirdos, Stelmokai ir daugybė kitų,

Valaičių, Kudirkų, Augustaičių kelmai, regis, taip pat čia turi šaknis: pvz. Kudirkų pavardės apylinkėse tiek gausu — lyg sėte prisėta. Tad ir himno autoriaus giminystė lengvai sumezgama su Zanavykais.

Olekų, Kudirkų, Valaičių ir kt. čia būta net keletą kunigų ta pavarde. O Grigaičių net toj pačioj šeimoj iškilo trys broliai kunigai (ketvirtasis — žymus teisininkas Pijus, Naujienų redaktorius, o sesuo — dantų gydytoja). Demikių irgi trys broliai dar caro laiku aukštai išsimokslino: kunigas, inžinierius ir gydytojas. Tikrausiai nemažas nuopelnas tenka šeimų motinoms,jei paprasto žemės artojo kiemas išdaigina visą pulką mokslo viršūnes pasiekusių šviesuolių.

* * *

Zanavykų kultūrininkams buvo anuomet būdingos šios žymės:

1. Grynas visai be svetimų prieskonių, be jokio nutautimo, iš tėviškės išsineštas lietuviškumas, kai kitų vietovių inteligentams dar teko abejoti ir klaidžioti, atlietuvėti.

2. Drąsiai ponieriškas ir savitas pasinešimas į tautos kultūros darbus — nevengimas eiti ten, kur dar

nepramintos vėžės,kur reikia plėšti pirmos vagos, reikia savarankaus išmanymo ir kietų pastangų. Pvz. aušrininkas dr. J. Rūgys telkia pinigą ir jėgas dvarų žemėms išpirkti — pavesti lietuviams, kad neprivistų burliokų. Uolus švietėjas kan. P. Martišius kalėdodamas traukė žmones į knygų skaitymą ir blaivybę, steigė knygynėlius. Dar prieš Neprikl. atgavimą savo parapijoj (Viš. Rūda) suorganizavo apie 15 mokyklėlių ir įvedė kone visuotinį mokymą, kad joks jaunuolis neliktų beraštis. 1918 m.Prienuose įsteigė progimnaziją; išugdė specialias sodų — daržų — bičių kultūras Lietuvoje. Rašė ir spaudoje, vertė naudingas knygas. Gabus ir realaus veiklumo kunigas šviesus patriotas.

Panašiai Dovydaitis su Kuraičiu — nepaprasta išmintim ir kaimiškos ištvermės pečiais išnešė ateitininkijos kūrimo ir ugdymo naštą. Taip ir Jer. Pečkaitis tapo lietuviškų pranciškonų pirmūnu apaštalu.

Ogi kun. J. Jakaitis, sintautiškis iš Bridžių, — spalvingų talentų ir didžios veiklos žmogus, daugelio tautinių židinių įkūrėjas išeivijoje (abi Amerikos ir Anglija). Tai jo dėka Worcesterio lietuviai lig šiol mums pavyzdžiu šviečia. Jis buvo Liet. valstybei pripažinti delegacijos narys pas Amerikos prezidentus. Laisvės bonų skleidėjas, A.L.R.K. susivienijimo dvasios vadas, rašto žmogus ir spaudinių redaktorius. Tiesiog stebies, kaip vienas asmuo tiek žygių aprėpė, iš kur sėmėsi paskaaos ir idealizmo (ir kodėl Kunigų Vienybė savo buv. pirmininko biografijos nepasiūlo visuomenei gėrėtis ir pavizdžiu sekti?).

Neprikl. pradžioje vienas iš patriotiškiausių generolų — Stanaitis, nuo pat Šešupės kranto; vėliau ir gen. Juodišius. Lakūnai: Stelmokas, Riauba, Mačiokas - vienos pirmųjų oro aukų.

Aktorius Sutkus — legendino Vilkolakio vadovas.

3. Lėtas būdas, nuosekumas ir saikas, santūrumas kalboj, darbe, elgsenoj.

Tai lyg pirminės prigimties bruožai, lyg gamtinio instinkto išraiška iš tų laikų kai techninė pažanga dar nežalojo žmogaus savitumo, nevertė riščia bėgti ir blaškytis, kai dar būta apstaus laiko sveikai r a m i a, natūralia banga dienas seikėti — savo žygius giliau apmąstant, pasaulio faktus p r o t u pasveriant, žmogišką išmintį ugdantis. Todėl ir rimtas atsidėjimas bet kuriam darbui: blaivi įtampa ir kieta ištvermė, valinga ryžtis ir pastovi ištikimybė. Šios dvasinės pusiausvyros kaip tik dabar stokoja šiandienis modernus žmogus, civilizacijos laimėjimų išlepintas ir nuvergtas, standartiškai nugludintas ir išmankštintas, skubos botagu gainiojamas.

4. Viešumos ir garbės nepaisymas, bemaž vengimas.Tai gryna kaimo žemdirbio savybė, antitezė miestiečio būdui. Valstietis daugiausia bendrauja su gamta, gyvais, ne su svetimais žmonėmis, tad - garbės blizgesys čia visai bevertis. Jam rūpi vien tobuliau gamtą suprasti, darbo pareigą darniau atlikti — čia pasitenkinimas ir nuopelnų atlygis. Tik daryk, kas privalu, ir viskas. Nereikia dairytis, ar kiti mato, ar kas tave pagirs, įvertins. Kad gerai dirvą išpurensi, javas dailesniu žvilgesiu tave pradžiugins — ne žodžio pagyra ar medaliu. Tad visai nėra vietos garbės godumui. Iš tokios sėklos kyla pilkieji herojai, grynaširdžiai aukos vykdytojai, pareigos tarnai.

5. Kuklumas. Naturalus asmens paprastumas, tiesus žvilgsnis ir — dvasinis grynumas. Kaip M. Vaitkus žavisi Kuraičiu: o tylus, o kuklus! Taip pat ir J. Girnius sako: Iš visų mano profesorių Kuraitis gyveno kukliausiai.

Ir tie tylūs, asketiškai nuoširdaus kuklumo žmonės kitų nevertinami, net menkinami, arba peikiami, negabiais laikomi. "Tik nedaugelis įvertino, ko Kuraitis buvo iš tiesų vertas", sako J. Girnius. Toki "darbo pelės" nesulaukia atlygio, negauna viešumos vainiko. Bet dėl to nesigraužia, nes jie sotūs vidiniu pasitenkinimu: šventa ištikimybė ir patvarus uolumas įsipareigojimui jiems atneša daug skaidraus, žmoniškai kilnaus džiaugsmo.

Taip mus paskui stebina pvz. vysk. Būčys, kaip pajėgė tiek nuveikti? Arba Dovydaitis — atsikuriančios Lietuvos šimtadarbis, viską giliai ir prasmingai, viską nuoširdžiu grynumu išvežęs (net ir Sibiro tremty šventumu iškilęs). Taip ir Jablonskis, nors apšnairuojamas ir keiksnojamas — trumpu laiku išdailino ir aptvarkė baisiai nudarkytą, nupravardžiuotą "pagoniška" kalbą; tokio kalbininko ir dabar pasigendame.

O dėdė Šernas — fabrikų beraščius, sunkiadarbius taip šviesos alkiu įskatino, kad tieji, net suaugę, dar bėgo į mokyklas ir mokėsi rašto, paskiau lietuviškas knygas tūkstančiais išpirko. Gi jis pats sau nieko nelaukė ir neprašė, tik — moralinio džiaugsmo:tautai ir žmogiškai kultūrai jėgas atidavęs, visą amžių pilku skurdžium išgyveno.

Kuraičio bendradarbis Pijus Grigaitis — irgi panašus apaštalas dėl tautos kultūros. Mokytas ir gabus, didžiai iškalbus — būtų lengvai garbės ir pelno karjerą susikūręs amerikiečiuose. O stojo pusvelčiu budėti liet. spaudos vėžėje, ilgą gyvenimą paskyręs saviškiams, asketiška buitim pasitenkinęs. Taip pat Vanagaičio žvaigždė: kokiu užsidėgimu skraidė po išeiviją, scenos menu gaivindamas tamsokų tautiečių

R. GIBAVIČIUS MOTINA

širdis tėvynės meilei ir žmogiškai savigarbai! Svetimoj scenoj būtų didesnių laurų bei pinigo pelnęs, bet jam mieliau buvo saviškiai skurdžiai, nei svetimi milijonai. Šitokių apaštalų dėka Amer. lietuviai išliko tautiškai gyvi kelias gentkartes — ne tik 1918 m. laisvę atkovojant prisidėjo, bet ir po 2-ro Didkario tremtiniams jautrią ranką ištiesė. Ligi šiol jų darbais čia gėrimės: parapijos, draugijos, spauda, pastatai, paminklai, vienuolijos.

* * *

Galop įdomu, kaip susižiedė toks savitai stiprus ir ryškiai savotiškas zanavyko tipas? Ir tik vos per kelis šimtmečius, nes čia ilgokai vien girių šlamėta, pelkių tyvuliuota. Maždaug apie 15 - 16 a. šis plotas imtas apgyvendinti ateiviais iš aplinkinių vietovių.

Be to, ar nebus čia ir sveikiausiai išsilaikęs lietuvio etninės prigimties paveikslas? Tai parodė kalba: zanavykų tarmė pasirinkta pagrindu bendrinei kalbai ne todėl, kad iš čia Jablonskis kilęs ,bet — kad ši tarmė mažiausiai suteršta svetimom įtakom ir ne tiek daug pakitusi (garsai, galūnės, kirtis, žodynas).

Kadėl čia kalbos sveikumas ilgiau ištvėrė negu kitur? O su kalbos išlikimu argi nesiriša sykiu ir tautos bendrųjų bruožų išlikimas? Ypač kad tikrai šis neplatus ruožas Lietuvai atgimstant ir atsikuriant parodė nemažo tautinio gajumo, sveiko sąmoningumo, taip pat davė darbingos jėgos.

I priežastis, gal būt, ši — čia nebūta poniškų dvarų, lenkinimo ir moralinio smukdymo lizdų. Zanavykų viduryje — vos vienas Zyplių dvaras. Padvariai gi tupi visai nuošaliam pakrašty, ant kapsų briaunos. Gi tie panemunių gausūs dvarai — Gelgaudiškis, Kiduliai, Lekėčiai, Ilguva ir kt. — tūno visai atokiai, daugiau į Nemuną atsikreipę, nuo Zanavykų kūno didelėm giriom aklinai atskirti. Jie valstiečiams įtakos nedarė, lietuviškos dvasios nesužalojo.

II Zanavykija beveik tiesiu keturkampiu (Nemunas - Šešupė - Višakio baseinas ir girios) glūdi pačiame Lietuvos viduryje. Sakytum, lyg rinktinis tautos branduolys, iš visapus nuo svetimųjų apsaugotas. Vakaruose apglaudžia donelaitinės prūsų sritys, šiaurėje — atsparūs žemaičiai budi, rytuose erdvūs aukštaičių plotai užstoja, pietuose kapsai ir dzūkai, dar ir įotvingių likučiai sergsti. Taip čia lyg brangiausias žiedo vaisius, nuo pašalio smūgių pridengtas, vien su saviškiais susiliečąs, gryną gemalą saugojo.

III Kai miškų ir pelkių dykra kadaise buvo apgyventa ateiviais iš visų pusių, tų atkeleivių būta, be abejo, daugiausia iš saviškių aplinkinių žemių, taigi ne svetimieji čia prisiūdo. Gal būt, čia yra visa paslaptis. Tuo tarpu aukštaičiai ir dzūkai atsimiešė slavų kaimynyste, žemaičiai neišvengė vokiško k r a u j o įsravos.

IV Nuostabus geografinis vietos uždarumas. Upės ir miškai su pelkėm — anksčiau buvo reikšmingos sienos, kurios stabdė bet kokias įtakas. Čia, lyg užtvare, buvo saugiai ramu (dėl to lėta kalbėsena ir elgsena), natūraliai gamtinė buitis ne perdaug trukdoma. Darbuokis sau, mąstyk, dainuok ar snausk, savarankiai gerovę kurkis - patvarios darbų eigos neardo nuolatiniai pavojai, neverčia be paliovos budėti, svetimų kaimynų netikėtais užpuolimais baugintis. Betgi nė pagalbos nesidairyk iš šalies — niekas tavęs bėdoje negelbės, turi savo jėgom pasikliauti. Taip dėl uždarumo įstangrėjo ir būdo pastovumas, mąstymo rimtis, saikas ir patvara, irgi savigarbus pasitikėjimas savom išgalėm, Pakako keliolikos gentkarčių, kad išbrėstų kūno bei dvasios savybėm vientisas etninis tipas. Taip čia buvo patogi dirva ramiai ugdytis ir įgauti tąjį — "rimtą bei tikslų gyvenimo vertinimą",kuriuo M. Vaitkus apibūdina prof. P. Kuraitį.

Be abejo, neišvengta ir čia priemaišų, bet tai — saviškiai ateiviai: žamaičiai ar prūsų lietuvininkai per Nemuną, kapsai per Šešupę, irgi gal kiek dzūkų iš tolo atšoko. Todėl ne visi zanavykai taip stambaus kūno, arba tokio ištekinio ūgio (kaip Sidzikauskas). Ne visi didžiūniški stumbrakakčiai (kaip Matusas arba dr. Iz. Kaunas). Arba toki lėtūnai tyluoniai, kaip bokštinio ūgio filologas Dumčius. Irgi ne visi taip ramiai lėti, tokios begalinės savitvardos ir vientiso ištvermingumo ar asketinio kuklumo. Štai Dovydaitis (višakinis, taigi nuo pakraščio) — gerokai judresnis už Kuraitį, bet šiurkštokai savitas, nenugludintai kaimietiškai, stipriai originalus. Vanagaitis jau visai guvus ir karštas (meninė prigimtis),tačiau kūnu diktai masyvus, o jo veikloje-daug primityvios, gaivališkai nežabotos prigimties žiežirbų, pirmapradinio instinkto atošūkių. Ir jo besąlyginė liepsninga auka lietuvybei, ta savaiminė atspara prieš svetimas viliones — sieja jį su zanavykų tipo tautine, sveikata, su įgimtos savigarbos šaknim. Tai ta pati ištikimybė savam kelmui lig mirties — urminis pasinešimas save visą aukoti idealo žvaigždei, tenkinantis vien moraliniu atlygiu.

Taip čia kiek ryškiau prisiminta Zanavykija, ateitininkijos ugdytojo P. Kuraičio gimtinė nes tai paskutinis gulbės dainos atodūsis. Užverstos istorijos puslapis. To etninio lietuvių tipo šaknų daugiau nebeliko. Visuomenei miestėjant, modernioj technikoj eismui ir sąsiekai spartėjant — žmonės išsimaišo, kaip viralo puode. O kolchozų sistema, staigiai ir skaudžiai primesta (prievarta!) — kaip maro giltinės sparnu išgriovė lietuviškos dvasios brandinimo gūžtas. Ji baigia išdildyti senovišką kaimišką sodybą, kurioje šimtmečius buvo išsaugotas ir išugdytas tautos gemalas, vėliau taip skaisčiai sužėlęs atkurtos Lietuvos laisvėje. Be kaimiečio artojo — ir mūsų pėdos šiandien vargu ar būtų taip lietuviškai standžios. Vargu ar sava kalba bei kultūra taip sodriai didžiuotis begalėtume?

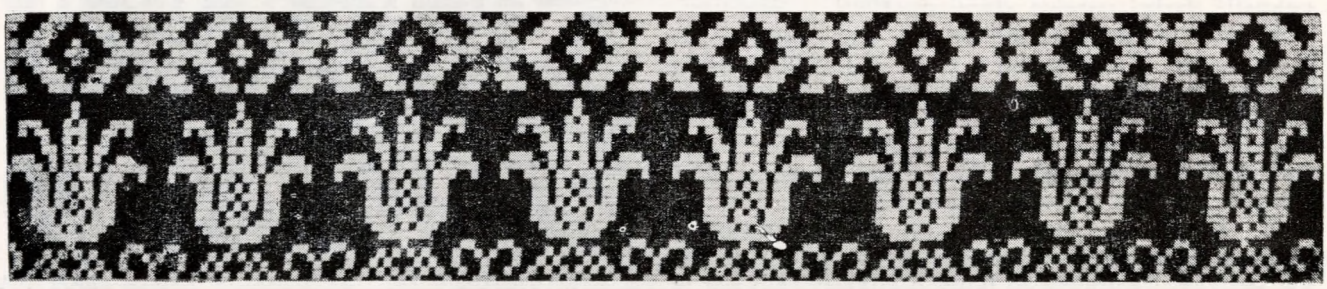

KELIAUJANT PO TOLIMUS KRAŠTUS

SEURAT LA GRANDE JATTE

R. RASLAVIČIENĖ

Dar ir šiais "lygių teisių moterims" laikais, kai kas stebisi, kaip drįstu viena keliauti į tolimus ir svetimus kraštus. Ir niekas netiki mano tvirtinimu, kad prie dabartinio susisiekimo, kelionių agentūrų ir beveik visame pasaulyje suprantamos anglų kalbos, kartais lengviau yra nuvykti į kitą kontinentą, nei į savo gyvenamo miesto centrą.

Ekskursantams yra pasiruošę visi kraštai, ypatingai tie, kurių rimtą pajamų dalį sudaro kaip tik tokie, iš kitur atvykę, smalsuoliai. Savaime aišku, kad amerikiečiai yra labiau laukiami, nei kiti; jei ne jie patys. tai jų atvežti doleriai, patikimiausias pinigas šių laikų netikrame pasaulyje. Ir ne todėl, kad kitur žmonės būtų didesni materialistai, išnaudotojai ar lengvo uždarbio ieškotojai, bet todėl, kad visur kitur to pinigo mažiau yra, ir jis labiau reikalingas.

Todėl ir į derybas kurios daugelyje kraštų yra įprastas ir priimtas dalykas kartais nejauku net leistis. Tas ekstra, pro šalį praeinamas pusdoleris yra niekis prieš pasitenkinimu švytintį žmogelio šypsnį, kuriam dvigubai didesnis, netikėtas uždarbis yra lyg mana iš dangaus.

Paskutinėje savo kelionėje, vienoje Bangkoko šventykloje, už tris Emerald Budos atvirukus sumokėjau dolerį, kur normaliai už tą sumą galima dvylika atvirukų gauti. Mano gidas net akis pastatė, o nušepęs, nuo amžiaus ir vargo susisukęs senukas net stryktelėjo iš nuostabos ir džiaugsmo, kai gavo kiek prašė, nors visai to nesitikėjo.

Hong Konge kas rytą praeidavau pro ant šaligatvio savo prekes išdėsčiusią jauną kinietę, ir kas rytą ką nors iš jos nupirkdavau. Ji net užspringdama girdavo savo prekes ir akimis vis sekdavo, prie ko mano žvilgsnis sustos. Tada tuoj griebdavo tą daiktą ir siūlydavo, kaip vieną vertingiausių savo prekių.

Nemačiau joje nei gobšumo, nei noro išnaudoti, tik gryną vargą ir pastangas jį sau palengvinti. Kas "vargsta" Amerikoj, tegul nuvyksta į tolimuosius rytus...

Žinoma, ir šiais turizmo laikais, kelionėje daug kas pareina nuo paties žmogaus. Jei kas šalia didžiulių čemodanų vežasi ir didžiulius reikalavimus, tas vargu gali tikėtis didelio malonumo. Ne visada yra taip, kaip turėtų būti, todėl lieka dvi galimybės: sutikti su faktu, nors kartais gal ir nemaloniu, arba jaustis nelaimingu. Pasirinkus antrą galimybę neįmanoma grįžti namo patenkintam.

Tokyo buvau apsistojus viešbutyje, kur koridoriuje, netoli mano kambario, buvo viešas telefonas. Nežinau, kas vykdavo prie jo dienos metu, nes į kambarį grįždavau tik nakvynei, bet vakare jo ragelis išgirsdavo turbūt daugiau nei kunigas klausykloje prieš Velykas. Nuvargusi po ekskursinės dienos mieste ar jo apylinkėse, mėgindavau užmigti, mėgindavau skaityti, planuoti ryt dieną ar nieko negalvoti, bet visas pastangas sugriaudavo angliškas, japoniškas, vokiškas ir dievai žino koks, niekad nesibaigiąs burbėjimas prie telefono. Kartais girdėdavau žemą, vyrišką balsą, kartais suskambėdavo aukštas, moteriškas; kartais kalbėdavo vienodai, monotoniškai, kartais kikendavo ir kūkčiodavo juoku. O aš girdėdavau, mėgindavau neklausyti ir vartydavausi nuo šono ant šono iki... pramerkdavau akis kitą rytą. Tada jau viskas kitaip atrodydavo, nors vakare vėl ta pati istorija kartodavosi. Bet Japonijos įspūdžiai nuo to nenukentėjo...

Kelionėje yra smulkių rūpestėlių — kaip susitvarkyti, kad nepavėluotum į lėktuvą, kur įsidėti bilietus ir dokumentus, kad galėtum lengviausiai prie jų prieiti, kaip susirasti kelius nepažįstamam mieste, bet tai tos pačios rūšies rūpestėliai, kurie apnyksta šeštadienio rytą išsiruošiant apsipirkimui miestan, į kurį nemėgsti važiuoti.

Svarbiausias rūpestis, kurį betgi galima lengvai namuose susitvarkyti, yra — neapsikrauti nereikalingu balastu. Kai viską jau susidėdi, pusę tos mantos galima drąsiai iškrauti ir palikti. Kiek keliavau, niekad neturėjau permažai daiktų, visada buvo jų perdaug, nors kiekvieną kartą vis mažiau imdavau. Kuo tu besipuoši kelionėje, ką besiimsi, nieko nenustebinsi, nes žmonės ne tavęs pasižiūrėti važiuoja...

Sydney sutikau kanadiečių porą, kuri keliavo per du kontinentus: Europai turėjo pilną garderobą žiemos sezonui, o tolimiesiems rytams ir Australijai — vasaros aprangą. Jau nekalbant apie svorį, kuriuo kiekvienas apsikraudavo, ir rūpestį skaitant lagaminus, kiek vargo turėdavo muitinėse, kur reikėdavo visą tą mantą atrakinti ir parodyti!... Vietoj to, kad džiaugtųsi atostogomis ir gerėtųsi nematytais vaizdais ir aplinka, jie rūpindavosi, kas jų laukia kitoje muitinėje... Ir šalia viso to turto, kiekviename mieste dar prisipirkdavo, kas "... pas mus dvigubai kainuoja..."

Nežinau, ar iš tokios kelionės galima ką parsivežti šalia nuovargio, nervų suirimo ir kelių "dvigubai pigesnių" niekniekių, kurie dvigubai pigesni ir arodo . . .

Ir aš buvau susigundžius Hong Konge, tame komerciniame rojuje, nusipirkti jei ir ne pigesnių gėrybių, tai bent lauktuvių. Ir kai norėjau jau mokėti, paaiškėjo, kad mano išrinktas kostiumėlis yra iš New Yorko.

— Bet dvigubai pigiau, — aiškino pardavėjas. Tai tau ir lauktuvės iš tolimųjų kraštų . . .

Pavieniai keliaujančių moterų nėra jau tiek daug, bet vis tai vieną tai kitą sutinki. Daugiausia tai būna nuolaidas gaunančios oro linijos ar kelionių biurų tarnautojos, dažniausiai jaunos merginos. Bet šalia jų pasijutau turinti vieną privalumą, kuris gal tik keliaunant privalumu laikytinas, tai — solidų amžių. Juo dabinausi kaip generolas ordinu, nes žilstelėjęs plaukas visur atidaro duris, garantuoja tam tikrą pagarbą ir vietą, ar laimi ginčią, kuris užbaigiamas oponentui truktelėjus pečiais: "na ir ką su ja padarysi!"

Kai iš Australijos vidurio, Alice Springs grįžti į Adelaidę nebebuvo lėktuve vietų, rezervacijas tvarkąs vyrukas, žvilgtelėjęs į mano ilgą veidą, tik sunkiai atsiduso ir pasakė: "palaukit". — Po poros minučių gavau "paskutinę vietą".

Savaime aišku, pasigirsta kartais klausimas — viena? Gal ne tiek iš nuostabumo, kiek iš rūpesčio - gal kokia išlepusi, kaprizinga "dulcinėja"? gal pati nežinanti ko ieškanti "matrona"? gal "viską žinanti, viską išmananti" nemokša? Bet būkštavimams nepasitvirtinus, tuojau užsimezga draugiški, normalūs santykiai.

Bangkoke, važiuojant lankyti užmiesčio šventyklų, mūsų automobilis pradėjo streikuoti. Pradžioje tik čiaudė, kranksėjo, bet po pusvalandžio visai sustojo. Mano gidas ir šoferis labai susijaudino, pradėjo atsiprašinėti ir nuogastauti, kad savo nepasitenkinimą išliesiu jų "bosui". Bet, nesulaukę tokios reakcijos, taip pradėjo girti amerikiečius, kad net gaila buvo juos nuvilti ir pasisakyti esant "tik iš Amerikos", bet ne amerikietė. Nežiūrint to, likom draugais, o į šventyklą "hichhykinom".

Jei kas iš moterų, turėdamos galimybę pakeliauti, atsisakytų to m a l o n u m o vien iš baimės, kad pasiklys, nesusiras, nežinos kur eiti, ką daryti, tegul pasiima mažiausią turimą legaminą ir drąsiai pradeda kelionę, nes niekur nėra tiek malonių, paslaugių ir draugiškų žmonių, kaip svetimuose, tolimuose ir šiais laikais taip lėngvai p a s i e k i a m u o s e kraštuose.

NAUJOS KNYGOS

PREMIJUOTA APYSAKA JAUNIMUI — MIESTE NESAUGU

PR. NAUJOKAITIS

Jauna gabi rašytoja Danutė Brazytė-Bindokienė, jau kiek anksčiau išleidusi patrauklias knygeles vaikams: Baltosios pelytės kelionė į mėnulį, Keturkojis ugniagesys, — štai dabar ateina pas jaunuosius ir suaugusius skaitytojus su LB Kultūros Fondo 1969 metais premijuota a p y s a k a **MIESTE NESAUGU.**

Pasakojimo centre vaizduojamas keturiolikmetis lietuviukas Arūnas - - Aras Varnaitis ir jo kiek jaunesnė sesutė Gailė. Tėvai, jausdami, kad didmiestyje gyventi nesaugu, ypač vaikams, persikelia į ramesnį, nuošalų priemiestį. Gailė lengvai prisitaiko, tuojau susidraugauja su vietinėmis mokyklos mergaitėmis, bet Arūnui prisitaikyti sunkiau. Jis jaučiasi vienišas ir nepatenkintas, pyksta ant tėvų, barasi su sesute. Atsigauna savaitgaliais, kai šeštadieninėje mokykloje susitinka seną savo draugą Liną. O anksčiau taip nenorėdavo eiti į lietuviškas pamokas! Bet netrukus reikalai pasitaiso, kai Arūnas, nusinešęs į klasę pelytes, iškrečia paišybos mokytojai juoką. Kiek mažai reikia, kad taptų ne tik klasės, bet net visos mokyklos didvyriu!

Paskui — Dvigubo trikampio klubas, bažnytinio vyno vogimas, girtos vaišės, pasilinksminimas su muštynėmis . . . Nepasakytume, kad tai sugedusi aplinkuma, kad tie naujieji Arūno draugai blogi. Tai tik nuotykių ieškojimas — iš neturėjimo jaunystės idealų prieš akis. Sveika Arūno moralinė nuovoka lengvai atskiria kas klube gera, kas bloga. Ir valios jis turi pasipriešinti, kai kas nesiderina su jo įsitikinimais. Ta jo drąsa ir valia įkvepia jo draugų pagarbą ir įvertinimą. Arūnui gyvenimas darosi įdomus. Atsiranda klube dar kitas lietuvis berniukas Vytas, mokąs lietuviškai "keiktis". Organizuoja nuotykius, nes skraidančias lėkštes sugeba paleisti. Pamažiu į Arūno paslaptis įsitraukia ir Gailė, broliui labai paslaugi ir visada geros nuotaikos mergaitė.

Bet ramų priemiesčio gyvenimą sukrečia netikėti įvykiai. Politikieriai sugalvoja į priemiesčio mokyklas atvežti negrų vaikų. Gyventojai protestuoja, rengia demonstracijas, nenori savo vaikų leisti į mokyklą. Atsiranda ir pašaliečių agitatorių, tyčia kiršinančių vienus prieš kitus. Ir vaikų klubas įtraukiamas į kovą prieš negrus. Arūnas iš karto laikosi nuošaliai, nes jis, kaip ir jo mama su tėte, yra įsitikinęs, kad ir negrai toki pat žmonės kaip baltieji. Tačiau jis kitų verste verčiamas kovoje dalyvauti. Įtampa auga. Arūnas žino daug sąmokslininkų paslapčių. Jis ir jo sesutė akylai sekami. Patyręs, kad sąmokslinikai tikrai rengiasi sugadinti autobusų stabdžius, kad tie, nuriedėję su negriukais ant greitkelio, sudužtų, ryžtasi veikti. Praneša mokyklos vedėjai, o toji policijai — ir vsa baigiasi laimingai. Apie Arūną rašo laikraščiai, jį laiko didvyriu, juo didžiuojasi . . .

Įvykiai knygoje rieda lengvai, nuotykiai pririša skaitytoją, gyvi pasikalbėjimai, ginčai — taiklūs, spalvingi. Idėja — auklėjanti. Veikėjai — patys vaikai, tikri. Ir aplinkuma natūrali, nesugalvota, tikrovės iškarpa. Autorės sumanymas duoti lengvo, patrauklaus pasiskaitymo mūsų jaunimui, kur jis pats save rastų, yra teigiamas ir didžiai pagirtinas.

Tačiau vispusiškai vertinant, reikia padaryti ir kaikurių kritiškų pastabų. Pirmiausia — didaktinis elementas kiek prilaiko nuotykių įsibėgėjimą. Malonu stebėti, kai jautri Arūno sąžinė neleidžia vogti bažnytinio vyno. Bet nuoseklumas vis dėlto neišlaikomas: Gailė žada meluoti mamai, kad jų vokiško vyno butelis sudužo. Čia autorė neparodo moralinio konflikto.

Kelia abejonių pati nuotykių viršūnė — negrų vaikų atvežimas į priemiesčio mokyklas. Tokių dalykų buvo, gal ir dabar kur yra — tai tiktai. Teisingai autorė savo vaizduojamų veikėjų lūpomis pasako, kad ir negrai yra toki pat žmonės. Tai tikra tiesa! Bet kvailas kaikurių politikierių sugalvojimas dirbtinai maišyti rases, vežiojant vaikus į svetimus rajonus, buvo tik dar didesnis rasinės įtampos kėlimas ir gyventojų kiršinimas. Autorė neramumų kaltę suverčia pa-

šaliečiams agitatoriams ir Arūno aiškų pasireiškimą prieš viešąją priemiesčio gyventojų opiniją vaizduoja džiaugsmingu didvyriškumu. Įtampa, tiesa, atsileidžia, bet skaitytojo tokia pabaiga autorė neįtikina. Gyventojų nenoras, kad negriukus vežiotų į jų mokyklas, buvo ne vienkartinės nuotaikos prasiveržimas, bet pastovus nusiteikimas. Taigi tokią laimingą pagaigą — dar reikėtų laikyti tyla prieš kitą audrą.

Dar apie rašymą knygų mūsų paaugliams. Spaudoje vis pasigirsta (daugiausia mamyčių) nusiskundimų, kad mūsų vaikams ir jaunimui rašomos knygos esančios persunkios, net ir vadoveliai kalbai mokytis turį perdaug visokių žodžių. "Argi kalba galėtų būti be žodžių? Mano supratimu, reikėtų ne dejuoti sunkumu, o mielą vaikelį truputį daugiau savo rankose palaikyti, prie lietuviško skaitinio su juo pasėdėti. Juk nuskurdusios kalbos išmokstama ir virtuvėje. O gražesnės, turtingesnės kalbos reikia jieškoti knygose. Suprantama, be pastangų nieko nepasiekiama. Reikia lenkti galvą prieš tuos jaunuolius. kurie tiek išmoko savos kalbos, kad rašinėlius spaudai parašo, kad net eilėraštukų sukuria. Su pasibaisėjimu skaičiau net keliuose laikraščiuose, kad esąs Kanadoje labai gabus lietuvis jaunuolis poetas. kurs savo eiles rašo tik angliškai, sako, lietuviškai negalįs išsireikšti. Tai man ir gabumas! Jei gabus, o nesugeba savo tėvų kalbos išmokti! .. Kažin ar jo mamytė su juo lietuviškas knygeles skaitė? .. Sako: ir mūsų senoji bajorija ėjusi tuo pat keliu ...

Taigi grįžtant prie mūsų jaunimo literatūrinės kalbos. Autoriams nereikėtų perdaug žemai leistis ir savo stilių sausinti. Kas neskaito, vistiek neskaitys ir pačiais kasdieniškiausiais sakiniais parašytos knygos, o kas knygoje jieškos savo gimtajai kalbai platesnių laukų, jų kaip tik ras turtingesniame stiliuje. Danutė Brazytė-Bindokienė ėjo vidurio keliu. Ji neapkrovė sakinio pašaliniais vaizdais, vis kreipdama akis į tekančią įvykių srovę, bet taip pat pasiliko ir pakankamai turtinga. Štai keli jos stiliaus pavyzdžiai:

"... — Nešokinėk lyg žiogas žvirblį sutikęs! — ramiai patarė tėvas, užlisdamas už vairo. — Būk vyriškesnis, jau pats metas. Nereikia tuoj praskysti ir be atodairos žaibais svaidytis" (63 psl.).

"Arūnas vaikščiojo išdidus lyg povas su naujai atžėlusia uodega. Klausiantiems ir neklausiantiems vis pasakojo, kad Gailė jo sesuo" (70 psl.).

"Saulėtas pavasario pavakarys švelniai lingavo besiskleidžiančius pumpurus. Palangėse stiepėsi geltoni ir balti narcizų žiedai tarytum aukso trimitai skelbdami žemei pavasarį. Pievelės jau žaliavo, tik taip gležnai, šviesiai, droviai. Prie inkilo čiulbėjo varnėnas.

Arūnas plačiai atsikvėpė. Oras kvepėjo drėgna žeme, šviežia žole ir sudegusio benzino dūmais, kuriuos skleidė pravažiuojančios mašinos"(139psl.).

Knyga išleista gražiai. Geras popieris, tinkamas formatas, kiek stambesnės raidės, gausiai iliustruota ... Tik tos iliustracijos? ... Nei vaizdo, nei piešinio ... Kur eina tas vadinamasis menas? ... O gal tik aš nemoku tokio įvertinti?

Danutė Brazytė-Bindokienė, MIESTE NESAUGU, premijuota apysaka jaunimui. Viršelis ir iliustracijos Jūratės Eidukaitės. Spaudė Immaculata Press Putnam, Conn. Išleido JAV LB Kultūros Fondas, Čikaga, 1970 m., 170 psl., kaina $3.00.

ŠEIMA IR AUKLĖJIMAS

ŽMONA — ŠEIMOS ŠIRDIS

JONAS MIŠKINIS

Kiekviena moteris subtyliai savęs klausia: — Ką reikia daryti, kad mano šeima būtų laimingesnė, kad joje daugiau būtų džiaugsmo, šeimyniškos šilumos, kad tėvai ir vaikai būtų vieni kitais patenkinti?

Kaikas galvoja, kad turtas neša laimę šeimoms. Tačiau laimė yra ne vien turte. Kartais ir skurdžiai gyvenančios šeimos narių veidai būna tokie džiugūs, linksmi, nuotaikingi. Atrodo, kad daugiausia šeimoms reikia labiau suprasti moterystės tikslą, jo siekti, jos dvasia gyventi ir turėti daugiau meilės bei šilumos. Tiesa, daugeliui moterystės tikslas aiškus: vaikų auklėjimas ir šeimos dvasinė gerovė.

Žmona tapusi motina visus namus ir visus šeimos narius gali taip tvarkyti, kaip ji panorės, bet tiktai turi sugebėti palaikyti namie gerą, giedrią nuotaiką. Nieko neatsiekiama piktumu ir barniu bei ginčais. Linksmas nuoširdus žodis, meilės šypsnys — sutirpina ir kiečiausią ledą.

Gražioj, tvarkingoj šeimos nuotaikoje vaikams malonu augti, o kur nuolat barniai, pikti žvilgsniai ir nuolat rūstūs žodžiai, ten ir vaikai nuo pat mažens prie to pripranta. Juk neveltui sakoma: "Pavyzdys patraukia ir užkrečia".

Iš tikro, apsiniaukusi, surūgusi šeimos nuotaika daug neigiamybių pridaro. Dažnai vyrą išvaro iš namų į karčiamas, sodina už kortų stalo ir verčia juos kitose vietose bei užeigose jieškoti šilumos. Kad šeimos saulė neapsiniauktų, žmona neturėtų dejuoti dėl kokių nors nedateklių, nepriekaištauti vyrui, kad jis šį ar tą ne taip padarė, perblogai pirko, pervėlai grįžo į namus ir t.t.

Reikia atminti, kad turtas dar neviskas. Žmonos gera širdis ir švelnumas gali būti didžiausias šeimos turtas.

Žmonos įsijautimas į vyro darbus ir jo dvasią suteikia jiems daug džiaugsmo ir stiprybės ir jame susitelkia daug jėgų kovoti su gyvenime pasitaikančiais nepasisekimais. Taigi ta meilė, kurios visi ilgisi ir laukia, greit neišnyks, jei žmona bus jam ne tik mylima, bet ir geriausia draugė, su kuria jis viskuo dalysis.

Mes linkę stebėti gyvenimo pavyzdžius ir štai ką matome: pora susituokia iš didžiausios meilės, o po metų, kitų kaikurie skiriasi. Kas tai galėtų būti? Kodėl taip greit dingsta meilė? Iš daugelio tokių įvykių peršasi išvada, kad vedusiems kūniškos meilės neužtenka. Meilė turi būti tobulesnė. Vadinasi, tarp vyro ir žmonos turi būti ir dvasiniai ryšiai — dvasinė meilė. Tada neišblės meilė tuojau po pirmųjų metų arba po pirmojo kūdikio. Juk vaikai turėtų šeimą dar stipresniais saitais surišti.

Žinoma, susituokusieji nėra šventieji, jie su savim atsineša ir neigiamų ydų. Tą turi pastebėti pirmiausia moteris ir daryti pastangų, tas ydas sušvelninti, pašalinti.

Sakoma, kad kiekvieno vyro svajonė — jaukūs namai. Ir jis galvoja kad juos turi jaukiais, maloniais padaryti jo žmona. Visur švara, tvarka, visur rūpestingos rankos paliesta, sutvarkyta, nors ir ne turtinguose namuose padaro mielą kampelį, iš kurio išeinama tik svarbiam reikalui atsiradus. Be to, žmonos pagaminti valgiai visada skanesni, nors ir būtų pigūs bei paprasti.

Žmonos darbas šeimoje dažnai yra svarbesnis, negu vyro, tai žmona privalo turėti dalį vyro pajamų, kurias ji turi naudoti savo ir vaikų reikalams. Tačiau neturi būti perdaug išlaidi. Darant didesnes išlaidas, perkant geresnį drabužį ar šiaip didesnį bei vertingesnį daiktą, reikėtų tartis su vyru. Nereikėtų sakyti — "nusipirkau brangų paltą skolon be vyro žinios". Perdidelis žmonos išlaidumas ar perdideli reikalavimai kartais veda į nesantaiką.

Ūkiškus reikalus reikia taip tvarkyti, kad visada būtų šiokia tokia atsarga, ne tik daiktų, bet ir pinigų. Vengtina vien tik galo su galu suvedimo. Juk žmogus nežinai, kada tave užklups nelaimė. Prireikus pinigų, o jų pakankamai neturint, dažnai žmogų iš pusiausvyros išvaro. Nereikia numoti ranka ir sakyti, kad taupyti nereikalinga. Reikia giliai į širdį įsidėti mintį, kad taupyti niekad nevėlu. To kiekviena šeima privalo siekti.

RUOŠIAMAS APIE

JURGĮ KRASNICKĄ LEIDINYS. Renkami apie jį atsiminimai. Kiekviena žinutė labai branginama. Todėl visi, kurie su juo mokėsi, studijavo ar organizacijose veikė, prašomi parašyti atsiminimus ir nedelsiant atsiųsti šiuo adresu: **Pasaulio Lietuvių Archyvas (Jurgio Krasnicko leidiniui), 5620 So. Claremont Ave., Chicago, Illinois 60636.**

Priėmimas Lietuvos Pasiuntinybėje Washington'e, vasario 16 d.: (viršuje) J. E. vysk. A. Deksnys, p. O. Kajeckienė, Liet. Atst. J. Kajeckas; (apačioje) p. O. Kajeckienė, ir p. Alexis U. Johnson, Valst. Pskr. Polit. Reikl. žmona.

NUOTRUPOS IŠ WASHINGTONO LIETUVIŲ MOTERŲ KLUBO VEIKLOS

Washingtono Lietuvių Moterų Klubas buvo suruošęs šaunų Naujų Metų sutikimą Washington Hilton viešbutyje.

Washingtono lietuvių moterų klubas palaiko ryšius su didžiausia moterų organizacija — GFWC, kurio vyriausia būstinė yra Washingtone. Š. m. Vasario Šešioliktosios proga į šios organizacijos būstinę atsilankė lietuvių moterų klubo pirmininkę V. Zubkienę pavadavusi, vice pirmininkė Dr. E. Liatukienė, tuo metu Washingtone viešėjusi (su Alto pirmininku Dr. K. Bobeliu) Dalia Bobelienė ir jas lydėjusi G. Krivickienė. Organizacijos programų direktorė John F. Cloutman maloniai priėmė lietuves, aprodė gražiai istoriniais baldais ir moterų organizacijų bei privačių asmenų padovanotais daiktais išpuoštas patalpas. Visos atsilankiusios buvo apdovanotos GFWC organizacijos išleistais biuleteniais, kuriuose tilpo E. Mažeikienės (pavadavusios LMKF pirmininkę V. Leskaitienę) ir G. Žilionienės — Baltijos Moterų Tarybos atstovės įdomūs ir turtingi pareiškimai padaryti GFWC, 1970 metų suvažiavime San Antonio, Taxas. Biuletenyje yra įdėtos ir lietuvių delegačių su tautiniais drabužiais nuotraukos.

* * *

Š. m. balandžio mėn. Washingtono Lietuvių Moterų klubas sušaukė narių susirinkimą. Po susirinkimo narės ir svečiai turėjo progos pasiklausyti geologės B. Saldukienės paskaitos apie San Francisco įvykusį geologų suvažiavimą ir jos įspūdžius apie Los Angeles buvusį žemės drebėjimą. (Geologė kaip tik tuo metu viešėjo Los Angeles mieste). Paskaita buvo pailiustruota seismogramomis, fotografijomis ir piešiniais. Po to buvo kavutė.

"AUŠROS" GIMNAZIJŲ BUVUSIŲ MOKINIŲ IR MOKYTOJŲ SUVAŽIAVIMAS VYKO TORONTE, KANADOJE, Š. M. GEGUŽĖS MĖN. 29—31 DIENOMIS. NUOTRAUKOJE VAIDINIMAS "AUŠROS" MERGAIČIŲ GIMNAZIJOJE

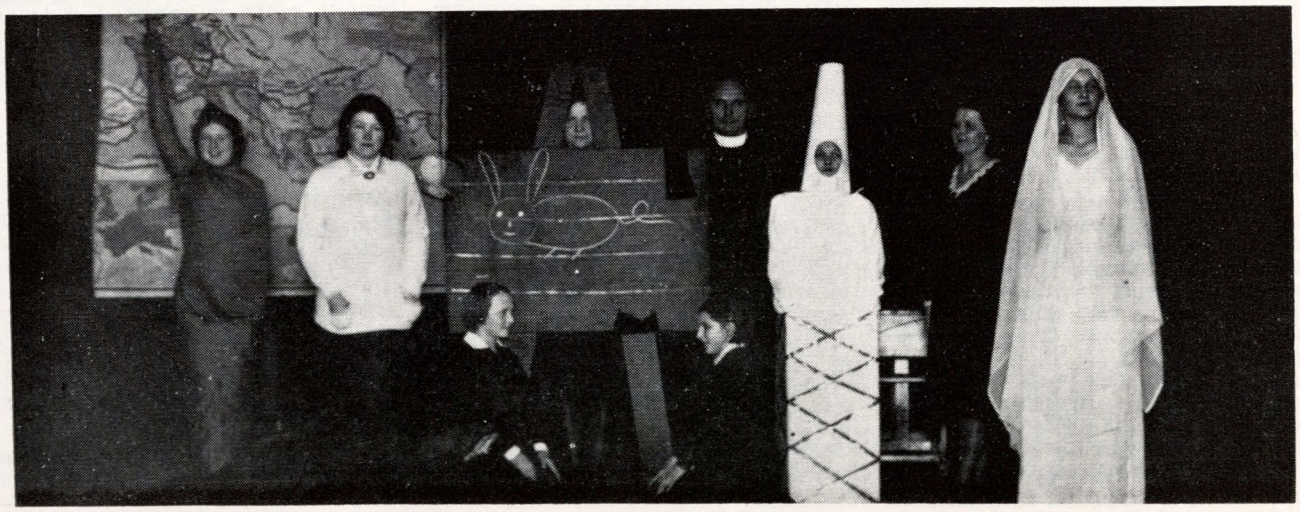

MARIJA NEMEIKŠAITĖ "LIETUVOS VAIKO" DR-JOS KŪRĖJA

SOFIJA LUKAUSKAITĖ-JASAITIENĖ

"Aš žinau, yra šviesa pasauly
Ir keliauja ji vienui viena.
Pro naktis, pro padugnes ji spindi saule
Eina ji, tik vieną žodį nešdama.
Meilė — Meilė — Meilė — amžina".
B. Brazdžionis.

"Marytė širdelė", kaip vadino ją Balys Sruoga — buvo moteris, kurią karštai mylėjo visi jos draugai, o jinai jų daug turėjo; gerbė ir vertino kiekvienas, kuris žygiavo su ja bendro darbo keliu... Niekas geriau negali atsakyti į mano klausimą "kas ji?", kaip jos draugai ir jos darbų gerbėjai ir bendradarbiai.

Tai štai jie prabyla:

Dr. V. Sruogienė: "Kartą Kaune buvo suruoštas Marytės pagerbimas. Balys parašė labai jautrų adresą, pradėdamas žodžiais:

"Marytė širdelė". Nes kaip kitaip geriau apibūdinti tą spinduliuojančią meile, užuojauta kitiems, visada pasiruošusią padėt draugams, net nepažįstamiems, į vargą patekusiems? Nepamirštamos tos didelės, mėlynos akys, žvelgiančios giliai į sielą...

Marytę pažinau 1916 m. rudenį Maskvoje. Ji tada globojo Putvinskių vaikus: Oną, Sofiją, Emiliją ir Vytautą. Tai buvo paaugliai sunkiausiu auklėjimo amžiaus metu — tik Emilija, — "Muta", buvo gal 8 metų. Kokiu atsidėjimu Marytė jais rūpinosi! Savęs išsižadėdama apie juos triūsė, virė, skalbė, lopė jų drabužius, savo reikalus pamiršdama. O tuomet jei ji būtų laisva nuo pareigų, ji turėjo progos geriau susitvarkyti savo gyvenimą, turėti šeimą, kurios ji taip troško, turėt vaikų, kuriuos ji taip mylėjo. Nepatyrusi asmeninės laimės, ji visą savo meilę perkėlė kitų vaikams, visos Lietuvos vaikams. Nors Marytė buvo visa atsidavusi Putvinskių vaikų globai, ji ir mane priglaudė, apsupo ta šilima, kuri man taip buvo reikalinga motinai mirus, kai man buvo vos 12 metų.

Nuo Maskvos laikų Marytė tapo man kaip vyresnioji sesuo, visad rėmusi sunkiomis gyvenimo dienomis, globojusi Balį, kai jis palaužta sveikata, artimųjų netekęs grįžo iš KZ'o į Lietuvą... Grįžo namo, nerado šeimos, kentė skaudžią moralinę presiją komunistų, kurie okupanto liepiami, reikalavo iš jo rašyti pagal jų norą... Jis nepalūžo, nė vienos eilutės neparašė, kuri būtų priešinga jo įsitikinimams, kuria jis būtų pataikavęs priešui... Marytė su Juozuku jį palaikė moraliai ir materialiai. Tai ji viena pagalvojo man atsiųsti brangias jo palikimo relikvijas, aprašyti jo paskutines valandas, raudoti kartu su manim.

Laimės dienomis nesunku turėt draugų, bet juodos nelaimės — retas dalykas. Marytė visada buvo draugas nelaimės metu".

Visuomeninkė B. Novickienė:

"Man teko su ja susipažinti prieš 50 metų. Drauge dirbome Motinos ir Vaiko socialinės globos organizacijose. Noriu tik pasakyti, kad Marytė priklausė prie tų iškiliųjų - išskirtinų asmenybių, kurios visą gyvenimą rūpinasi ne savimi, o kitais. Ji globojo ir šelpė ne tik ramaus laikotarpio vargšus, bet ir tuos Lietuvos sūnus ir dukras, kurie istorinio kataklizmo pasėkoje pateko į vargą. Jos pastogėje rado prieglobstį tiek senas, jaunas, tiek kūdikis, o ypač ne vienas grįžtančiųjų iš tolimos Šiaurės tremties.

Nors likimas mus išskyrė per paskutinį visą šimtmečio ketvirtį, tačiau, kai gaudavau laiškus iš artimųjų, tai beveik kiekviename — būdavo minimas, su meile ir padėka, Marytės vardas. Šalia Gabrielės Petkevičaitės, ji buvo viena ryškiųjų Lietuvos moterų-humaniščių. Visa savo jautria širdimi ji buvo pasišventusi vargstančiam ir kenčiančiam žmogui.

Už tai velionei Marytei priklauso mūsų gili padėka.

Muzikos profesorė E. Čiurlienė: "Buvau labai mažai prityrusi visuomeniniame gyvenime ir štai visai netikėtai atsidūriau "Liet. Vaiko" dr-jos Centro valdyboje. Pradžioje jaučiausi vėsi šitam darbui, bet mūsų pirmininkės Marytės Nemeikšaitės entuziazmas, jos neišsemiama energija ir optimizmas uždegė mane kaip ir daugelį tų, su kuriais Marytei teko dirbti.

Marytės nepaprastų organizacinių gabumų dėka. "Liet. V." Dr-jos skyriai su darželiais augo, kaip grybai po lietaus. Didžioji ir Mažoji Lietuva buvo jais apsėtos.

Už Marytės turtingą sielą ir jos jautrumą, už meilę savo kraštui — pamilau Marytę ir nuo to laiko mūsų draugiški santykiai nenutrūko. Paskutinis Marytės laiškas man buvo rašytas 31-XII-69 m. Man stačiai sunku įsivaizduoti, kad Marytės nebėra, ir vis daugiau pradedu galvoti, kad tauta turinti tokios dvasinės stiprybės moteris negali žūti".

Rašytoja, poetė — Janė Narūnė: "Nors jos gyvybė užgęso, tačiau atminimas apie jos idealizmą ir didelius nuopelnus Tėvynei liks lietuvių širdyse."

Dr. Aldona Birutienė: "Mudvi draugavome 50 metų ir tai ištisai be atoslūgių ir pertraukų (atstumas niekados nebuvo svarbus). Ka galima pasakyti apie tą laikotarpį keliais sakiniais?

Labai, labai gerai, kad paminėsite ją, kad ir tie kurie nepažinojo, pamatytų kokių žmonių būta Nepriklausomoje Lietuvoje."

Buvęs Šiaulių miesto burmistras, Lietuvos Vaiko d-jos Šiaulių skyriaus ilgametis valdybos narys ir pirmas jos pirmininkas. **"Keleivio" redaktorius J. Sonda:** "Mirė auksinės sielos moteris, visą savo gyvenimą tesirūpinusi Lietuvos ateitimi ir visas savo jėgas pašventusi priaugančiam Lietuvos jaunimui".

Sofija Putvytė-Mantautienė, šaulių moteru vadė: "Su Maryte mūsų šeima susipažino, Tavo mamai (Elena Lukauskienė, dantų gyd. Šiauliuose) tarpininkaujant. Ji tuomet gyveno pas Jus ant aukšto, "salkoje". Buvo serganti ir labai suskaudusi, kaip manau dėl tėvų netekimo, jų turto likvidavimo.

Ką nors sakyti apie Marytę nelengva, nes ji buvo originali ir turtinga asmenybė. Anot mano tėvelio, ji buvo gryna altruistė. Jai visų buvo gaila, net ir savo didžiausio priešo. Ji buvo savotiška "svieto lygintoja". Nuo vieno ėmė—kitam atidavė. Draugavo su visų pakraipų žmonėmis ir juos gelbėjo. Milžinišką darbą padarė vaikų globos srityje, rūpinosi kalinių globa, o vėliau Sibire esančiais tremtiniais. Jos pagalba, berods, prisidėjo ir prie mano šeimos likučių grąžinimo".

Sibiro tremtinė, nukankinto min. V. Černeckio našlė, amerikietė, **E. Černeckienė: (iš Lietuvos).** "Jau ir palaidojom tą gerąją Marytę, kuri nusinešė su savim pas Aukščiausią tokią galybę savo gerų darbų. Jos širdis buvo didesnė už ją pačią"...

"Gimtojo Krašto" Nr. 287: "Paliko šviesų atminimą" — **Marija Macijauskienė.** — "Sausio 28 d. Kaune, eidama 84-uosius metus iš gyvųjų tarpo pasitraukė Marija Nemeikšaitė. Velionė ilga laiką buvo "L. V." dr-jos pirmininkė, dalyvavo Raudonojo Kryžiaus dr-jos veikloje, leido žurnalus "Motina ir vaikas" bei "Vyturys".

M. N. rengė vaikų darželių auklėtojų kursus. Jos buvusios auklėtinės iki šiol vadovauja vaikų auklėjimo įstaigoms. M. Nemeikšaitė buvo artima Čiurlionių ir Žmuidzinavičių, Sruogų ir S. Šimkaus, P. Rimšos bei kitų menininkų bičiulė. Ji buvo gerbiama bei mylima pedagoginio ir meno pasaulio žmoniu. Velionė palydėta senosios ir naujosios kartos inteligentų, palaidota Petrašiūnų kapinėse."

Čia visur žodžių nedaug, bet kaip daug pasakyta...

BIOGRAFINIAI BRUOŽAI.

"Tolimam, tamsiam danguj
Žvaigždės užbėrė tau kelią.
Buitis tavo — žvaigždžių galioj.
Meilėj laimės neieškok...
Tik kūrybos stipri valia
Gal išaukštint tavo kelią"
(H. Lukauskaitė)

Marytė gimė 1886 m. rugsėjo 1 d. — Šiauliuose. Jauna neteko tėvų. Mokėsi Šiaulių gimnazijoje ir padėdavo tėvui, kuris, be kitų darbų, taisė ir siuvo vaikų batukus ir naginaites, o Marytė jam padėdavo, mokėjo naginaites raukti... Emilija Putvinskienė norėjo išmokti iš jos šito amato ir todėl pakvietė ją į Šilo-Pavėžupį. Ji pabuvo ten ilgesnį laiką, apsiprato ir pasiliko gyventi... taip nusako Ona Tarcijonienė pradžią Marytės draugystės su Putvinskiais, su kuriais jinai suago ir buvo lyg neišskiriamas jų šeimos narys, daugeliu atvejų jų jaunimo globėja, bei sunkių gyvenimo smūgių bendradalyvė.

Mes mažai žinom apie jos tėvus, bet be svyravimo galime teigti, kad tėvai, kurie išaugino Maryte ir jos brolį Juozuka, nebuvo eiliniai. Ir meilė, neišskiriamai ištikima draugystė, besąlyginis vienas kitam atsidavimas taro jos brolio Juozuko ir jos, nebuvo eilinis. Aš nežinau kitų tokiu brolio — sesers Nemeikšų, aš kitu tokių nepažįstu: — dr. Juozas — akių ligų specialistas — aktyvus "Motinos ir Vaiko" globos organizacijų sąjungoje, pedagogė Marytė — "Akliesiems globoti" d-jos nuoširdi bendradarbė. Dar viena iu abiejų bendra vavybė, dr. Aldonos Birutienės iškelta: tai "talentų parinkimas ir jų globojimas per visą jų gy

MARIJA

NEMEIKŠAITĖ

venimo karjerą. Išvardino tris: Antanas Kučingis (Kučinskas) — bosas, operos solistas. Daktarei vasarojant Alytuje, jis buvo kokių 20 metų leitenantas ir žavingai dainavo. Juozo ir Marytės pastangomis įstojo į konservatoriją ir ją baigė. Beatričė Grincevičiūtė (akla dainininkė). Dr. Juozas atgabeno ją į Vaikų ligoninę sergančią TB pleuritu. Ji buvo 11 metų. Nemeikšai mokslino ją ir globojo visą laiką. Monika Mironaitė — Marytės padėjėja jos vaikų darželyje. Vėliau žinoma Dramos artistė.

Jiedu per visą gyvenimą gyveno drauge, drauge ir kitus globojo ... ir šalia vienas kito atsigulė amžinam poilsiui!

Marytės biografijos gijos. Jinai talkininkauja draudžiamąją spaudą platinant, padeda tvarkyti I lietuvių dailės parodą Vilniuje, čia ji ir pirmuosius Šaulių Sąjungos bei karių šeimų vaikų darželius organizuoja ir veda. 1921-23 m. lanko Berlyne vaikų darželių Froebelio vardo vedėjų kursus. Grįžta į Kauną ir čia pradeda purenti Lietuvos priešmokyklinio auklėjimo dirvonus, laikui bėgant išplėsdama šią veiklą valstybiniu mastu.

Šiam darbui atidavė 16 kūrybingiausių savo gyvenimo metų, kol 1940 m. svetima ranka buvo nuo savo darbo pašalinta. Tuomet visas savo jėgas atidavė Savitarpinės pagalbos, vėliau L. R. Kryžiaus veiklai. O kiek globojo žmonių, šeimų, artimų ir svetimų abiejų Lietuvos engėjų — raudonų ir rudų okupacijų metu!

Ir taip visą laiką be pertraukos, kol jėgos leido, kol leukemija iščiulpė jos nuolat silpstančias jėgas. Ir dar sausio 5 d. 1970 m. rašė gyvenančioms Amerikoje: "... kad tik pasitaisyt, nelikt invalidu ...; ilgiuos, prisimenu mūsų darbus — mūsų jaunystę, mūsų draugystę ... aš turiu dar prieš save didelį darbą — surašyti viską apie "Lietuvos Vaiko" veiklą, apie visus, kas mums padėjo, kad tik suspėčiau — negaliu prisiprašyti, kad kas padėtų, man vienai sunku ..., o dabar tas mūsų darbas taip išsiplėtė. Čia jau virš 100 darželių, o sostinėje dar daugiau .. o kokie puikūs įrengimai, ypač kur dirba mūsų mergaitės" Deja mirtis pastojo Marytei kelią, ir ji kaip žvakė užgeso. Tai buvo 1970 m. sausio 28 d. 1.30 ryto ...

Dalia Putvinskienė iš Lietuvos rašo: "Taip vis neįprasta jog mūsų Marytės nėra ir ... nebus mūsų tarpe, nors mintyse ji, rodos, tikrai gyva, ir liks tokia ... Ji buvo pašarvota klinikose. Tai daug kam nelabai prie širdies, bet bendrai žmonės eina prie tos formos. Gėlių, žinoma, buvo daug, laidotuvių metu buvo pasakyti geri šilti žodžiai ..."

Lietuvoje parašyti nekrologai: "Gimtasis Kraštas", "Tarybinis Mokytojas" ir aklųjų žurnale "Mūsų žodis". Čia: "Draugas", "Keleivis", "Moteris" ir mirties pranešimas — užuojauta: "Lietuvos Vaiko", "Moterų Globos" komiteto, "Motinoms ir vaikams globoti organizacijų Sąjungos", "Motinos ir Vaiko" žurnalo redakcijos vardu.

Marytės jau nėra ... Yra tik darbai ... Tai žvilgterkim į juos.

"LIETUVOS VAIKO" DR-JA

Gal daug ką nustebinsiu savo teigimu, bet drąsiai sakau: **Marija Nemeikšaitė** — priešmokyklinio amžiaus pionierė yra mums lietuviams ir Lietuvai tas, kas pasauliniu mastu šiai vaiko auklėjimo sričiai yra dr. **Marija Montessori.**

Jinai nesukūrė jokių teorijų, jinai neparašė ir knygų, nesukūrė jokios savitos auklėjimo sistemos. Marytė Nemeikšaitė surentė pamatus didelio pastato: **"Lietuvos Vaiko" priešmokyklinio amžiaus vaiko — auklėjimo tinklą valstybės mastu.**

Jinai nepadarė tai viena — šimtai moterų, taip pat tos idėjos pagautų geros valios kupinų, jai talkino. Bet jos idealizmas, jos entuziazmas, jos energija, jos valia, jos įtikinimo dovana ir galia — jas visas jungė ir jose paslėptas jėgas mokėjo pašaukti darbui ir veiklai. Ir "Lietuvos Vaiko" dr-ja yra jos kūrinys ir jos darbų vainikas.

Karo sunaikinta, nualinta iš pelenų ir vargo kėlėsi Lietuva — reikėjo viską kurti iš pamatų. Ką tik atstatytoje mūsų valstybėje visais gyvenimo keliais, ilgai miegojęs kūrybinis genijus žygiavo galingais šuoliais. Kiekvienas lietuvis įsikibęs į savo žagrę padėjo purenti apleistus dirvonus. Taip buvo ir su Maryte.

"Išgirdus žodį Lietuva
prisimenu dulkėtą, siaurą kelią,
Ir po krauju pravirkusiais
šermukšniais
būrelį geltonplaukių, prvinų,
sušalusiom, basom kojelėm
savų lietuviškų vaikų.
O jų akyse melsvi ežerai,
ir vargo šypsena akyse.
Įsižiūrėk į juos gerai
— juose Tu Lietuvą matysi.
(H. Lukauskaitė)

"Lietuvos Vaiko" dr-ja įsikūrė Kaune 1924 metais. Jos tikslas: rūpintis, Lietuvos vaikų fiziniu ir moraliniu auklėjimu. Tuojaus ėmė steigtis jos skyriai. 1940 m. jų jau buvo visose didesnėse vietovėse, išviso apie 20. Tais pačiais metais Dr-ja turėjo apie 120 vaikų darželių; Klaipėdos krašte — 46, Vilniaus krašte10. Į vaikų darželius buvo priimami nepasiturinčių šeimų 3—7 metų vaikai. Čia "L. V." dr-ja atliko svarbų socialinį darbą — atpalaidavo dirbančius tėvus nuo rūpesčio, o jų vaikus iš nykios vienumos perkelia į linksmą vienmečių vaikų būrį, kur jie randa draugystę, auklėtojos meilę, žaislus, dainas ir sotų maistą. Maloni aplinka, švelnus auklėjimas, įvairūs žaidimai, sveikos patalpos ir maistas tokiems vaikams yra tikra palaima. Darželiuose vaikai išsiauklėja, prasilavina, pasidaro sveikesni, ligoms atsparesni ir darbingesni. Vaikų sveikatingumą kasmet tikrina gydytojas.

"L. V." dr-ja daug dėmesio skiria svetimos tautinės įtakos paliestų apylinkių vaikams.

Vasaros metu, darželių vietoje, 2—3 mėnesiams atidaromos vasaros aikštelės. Į jas priimami ir didesni vaikai. Aikštelių tikslas — neapleisti vaikų auklėjimo ir vasaros darbymečio laiku, stiprinti jų sveikatą gryname ore, saulėje, vaikai ištisą dieną žaidžia dirba ir ilsisi.

Buvo pradėtas **pasikeitimas vaikais** su Latvija ir Estija. Šitoks pasikeitimas prisideda prie nuoširdesnio Pabaltijos tautų suartėjimo.

Kad miesto vaikai žiemos metu be tėvų priežiūros neklaidžiotų, o tinkamiau sunaudotų savo popietinius laisvalaikius, Dr-ja steigdavo vaikų skaityklas. Vaikai į skaityklą ateina ne

vien pasiskaityti, bet ir pamokų ruošti bei pailsėti.

Tam pedagoginiam darbui kvalifikuotas auklėtojas ruošė pati "L. V." dr-ja savo vaikų darželių auklėtojų kursuose. Jau buvo išleistos 4 laidos. Taip pat Dr-ja skyrė stipendijas auklėtojoms arčiau susipažinti su įvairiomis Vokietijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Šveicarijoje veikusiomis vaikų darželių sistemomis. Turėjo Valstybės Radiofone pedagoginę valandėlę — "Tėvų rūpesčiai". Organizavo visur kur buvo Dr-jos skyriai "Motinos dienos" minėjimus. Pradėjo organizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų vasaros metu — **Vaikų šventės — eisenas.** (Šiauliai, 1939 m.). Organizavo prie vaikų darželių **skaityklas — bibliotekas** — vaikų tėvams. Rengė didesniuose skyriuose vaikų darželių mokslo priemones (dažnai pačių vedėjų pagamintų) ir vaikų darželių — piešinių **parodas.** Leido auklėjimo ir vaikų švietimo žurnalą "Motina ir vaikas", o prieš mokyklinio amžiaus vaikams žurnalą "Vyturį". Leistas iliustruotas kalendorius ir įvairios knygos.

Koks tų vaikų darželių lygis? — atsakysiu trumpai — augštas. Turėjau progos, Centro Valdybos įgaliota, aplankyti Dr-jos išlaikomus vaikų darželius Klaipėdos krašte. Vokiečių darželių, dėl suprantamų priežasčių lankyti negalėjau, bet iš auklėtojų patyriau, kad gyventojai laikė mūsų v. darželius geresniais. Tai sukeldavo net pagiežos jausmą vokiečiuose.

Mudvi su Maryte pirmą kartą lankėm lenkų Vilniaus savivaldybės išlaikomus vaikų darželius ir . . . sunku nupasakoti tą skirtumą, tą skurdą, tą primityvumą, palyginus su Lietuvos vaikų darželiais.

O čia dar vienas palyginimas: aprodydama vienai viešniai iš Lietuvos — "Lincoln Centrą" N. Yorke, užtikau antram aukšte prie knygyno — "Vaikų skaityklą". Ir mano nustebimui pamačiau tikrą Šiaulių vaikų skaityklą: ir tie patys balti vaikams pritaikyti baldeliai, ir prie staliukų ir knygų pasilenkusios vaikų galvelės . . . ir juos beraminančią skaityklos vedėją. Pastovėjau, nusišluosčiau ašarą ir nuėjau . . .

Tai taip atrodo "Lietuvos Vaiko" dr-džiaisiais mūsų kaimynais ir čia šiame kontinente turtingu milžinu.

Marytė netik atydžiai rūpinosi auklėtojų parinkimu ir jų kvalifikacijomis, jinai taip pat ypatingai jautri buvo išoriniam darželio lygiui, jo įrengimui, estetinei aplinkai.

Kokia buvo "L. V." dr-jos mokslo sistema? — Draugija laikėsi eklektinės sistemos, parinkdama iš įvairių sistemų tai, kas mūsų gyvenimui atrodė naudinga. **Lėšos:** Neturint čia emigracijoje nei Dr-jos sąmatų nei apyskaitų sunku nustatyti lėšų apimtį kuria operavo Dr-ja. Galiu tik drąsiai tvirtinti, kad tik apie 50—60% lėšų buvo gauta iš savivaldybių bei Švietimo ministerijos. 50% reikėjo gauti mums, moterims, sumobilizuoti. Ir iš patyrimo galiu pasakyti, kad 50—75% mūsų energijos ir pastangų buvo pašvęsta lėšoms sukaupti. Ir tai buvo sunkus ir nevisuomet malonus darbas!

Ilgametė Dr-jos pirmininkė buvo— M. Nemeikšaitė. Daug draugijoje dirbo: O. Krikščiūnienė, V. Janavičienė, E. Čiurlienė, O. Tercijonienė, S. Jasaitienė.

Leidinius bei žurnalus redagavo: M. Nemeikšaitė, dr. A. Birutienė ir dr. V. Sruogienė ir M. N. talkino įvairiuose kituose darbuose. Malonu prisiminti, kad ir nemažas skaičius vyrų talkino šiam darbui. Svarbiausi iš jų: prof. J. Vabalas-Gudaitis, Vytė Nemunėlis — B. Brazdžionis, V. Čižiūnas ir J. Vilkaitis.

"L. V." dr-ja buvo Lietuvos motinoms ir vaikams globoti organizacijų S-gos ir Lietuvos Moterų Tarybos narys.

Tai taip atrado "Lietuvos Vaiko" dr-ja kaleidoskopiniai atvaizduota. Kas prieis prie tų "L. V." dr-jos archyvų? Kas su meile ir atyda juos panaudos Nepriklausomos Lietuvos priešmokyklinio auklėjimo istorinei studijai . . . Kas pasakys?

Dabar leiskite man kreiptis į Jus su prašymu: pagerbkime tą taurią moterį — amžinybėn iškeliavusią — ir čia tuoj, šiandien, padarykime pradžią dideliam užsimojimui: — įamžinkime Marijos Nemeikšaitės vardą Lietuvių Fonde.

Baigsiu Balio Sruogos žodžiais:

"Supasi, supasi lapai nubudinti
Šnarasi, šnekasi vėjo pajudinti. —
Skleisdami gaudesį alpstantį,
liūdintį
Supasi, supasi lapai nubudinti".

Literatūra: L. E. tomas XVI, XIX, XX, XXXIV, "L. V." dr-jos C. V. 16 metų darbų apžvalga. Laiškai.

(Paskaita skaityta 7. II. 1969 — L. M. K. F., New Yorke).

Pianistės J. Rajauskaitės piano rečitalis įvyko Montclair Meno Muzėjuje, kur kuvo išpildyti Liszto kūriniai.

Agnės Lukšytės novelių rinkinys "Kalnų Velnias" išleistas Australijoje.

Jadvyga Damušienė pritaikė scenai ir režisavo pasaką "Eglė žalčių karalienė". Spektaklis įvyko š. m. vasario mėn. 21 d. Detroito Lietuvių Namuose. Drabužius ir dekoracijas suprojektavo **dail. S. Smalinskienė.** Vaidino vaikai ir jaunuoliai nuo 6 iki 19 metų. Žiūrovų buvo pilna salė, kurie vaidinimą labai įvertino gausiais plojimais.

SEKMADIENIŲ POPIETĖS

Pirmoji sekmadienio popietė Lietuvių Tautiniuose Namuose, Čikagoje buvo 1971 m. komo 28 d. su dailininke Eleonora Marčiulioniene. Popietę trumpu žodžiu, nusakančiu popiečių uždavinį, pradėjo LTN pirmininkas Jonas Jurkūnas.

Popietės dalyvius-es, pilnutėle LTN būstinės salę, su dail. E. Marčiulionienės gyvenimo, mokslo ir kūrybos slinktimi, supažindino programos popietės vedėja Živilė Keliuotytė-Modestienė. Pati dailininkė trumpais bruožais nusakė keramikos meno (ir keramikos industrijos) apimtį bei jų kelius Lietuvoje.

Salėje buvo išdėstyta keliolika dailininkės darbų originalų. Be to, popietės dalyviai skaidrėmis buvo supažindinti su didele dalimi (per 70 kūrinių!) dailininkės kūrybos darbų.

Bendrai pirmoji popietė praėjo pasigėrėtinai gražiai ir visiems įdomiai. Josios dalyviai turėjo malonią valandėle. Antroji sekmadienio popietė buvo balandžio 18 d. su rašytoja Nijole Užubaliene.

"Moters" žurnalo rengiamame vajuje galite laimėti:

1. *ENCYCLOPEDIA LITUANICA* anglų kalba, 6 TOMAI
2. *DAIL. J. PAUKŠTIENĖS* paveikslą "ŠVENTADIENIS"
3. *DAILININKĖS A. ZUBIENĖS* paveikslą "GĖLĖS"
4. *10 LIETUVIŠKŲ KNYGŲ.*

Bilieto kaina — 50 ct. Šakneles su pinigais grąžinti iki š. m. rugsėjo mėnesio 30 dienos. Dėl papildomų bilietų kreiptis į administraciją. Pirkdami nors vieną bilietą Jūs materialiai pagelbėsite žurnalui.

"Moters" administracija

VEDA ALDONA YČIENĖ

IŠ ORIENTALIŠKŲ KILIMŲ ISTORIJOS

Orientališki kilimai pasižymi nepaprastu meniškumu ir išbaigimun. Labai sunku nustatyti tikslią jų atsiradimo istoriją, nes jie padaryti iš ilgai neišsilaikančios medžiagos. Turime pasitenkinti išlikusiais piešiniais ir reljefais. Nepaprastai sunku suprasti abstraktinę idėją, kuri inspiruoja orientališkų kilimų temą. Atsargiai parinkti motyvai ir raštai nėra atsitiktini, jie yra intymi išraiška istorijos, tikybos ir civilizacijos atskirų kraštų, šeimų, net individualių poetų ir filosofų. Vakaruose kilimai yra tik dekoracija ir grindų užtiesimas, rytuose — turtingiesiems ir vargšams tai lyg pagrindinis baldas. Jis tarnauja, kaip sienos, grindys, lova, kėdė, bagažas, viskas ką palapinėj gyvenąs žmogus gali pasiimti toliau keliaudamas. Laike tų kelionių rytiečiai paruošdavo, suverpdavo vilnas, ilgiau vietoj apsistoję užsiimdavo dažymu, moterims būdavo patikėtas kilimų nėrimas.

Orient reiškia "spalva ir šviesa", rytiečiai turi įgimtą jausmą ir meilę spalvai. Kaip senovės raštuose sako, "jie supranta žolės nepaprastą grožį ir gėlės didingumą". Iš pradžių naudoje tik naturalias baltas ir įvairių atspalvių rudas spalvas, vėliau pagal savo formules išgavo subtiliausias spalvas iš uogų, krūmų, šaknų. Svarbus faktorius buvo saulė ir vanduo, pati gamta dažnai atsitiktinai padėdavo surasti naujus atspalvius. Tas dažymo menas, formulės,buvo atskirų šeimų laikomas paslaptyje ir perduodamas iš kartos į kartą.

Rytų istorijos bėgyje kilimai turėjo savo vietą karo ir taikos metu. Nugalėtojai karo lobį atsiimdavo brangiais kilimais, pralaimėtojai kilimais atsipirkdavo ir geresnį sprendimą išsiprašydavo. Karai ir invazijos davė naujus ryšius, kilimai įgavo įvairesnį charakterį. Su Marco Polo prasidėjo naujas amžius, susimaišė Rytai su Vakarais, paskolindami vieni kitiems savo idėjas. Tas pasikeitimas nesugadino individualų kilimų charakterį, bet jį praturtino.

Šešioliktasis šimtmetis skaitomas "Auksiniu Amžiumi" kilimų gamyboje. Labai mažai kas žinoma apie to meto gamybą, bet tuo metu valdžiusi dinastija buvo pasižymėjusi savo ekstravagancija ir to meto kilimai yra patys gražiausi. Reti išlikę jų pavyzdžiai yra patalpinti Londono, Vienos ir New Yorko muziejuose. Tuo metu Persija buvo svarbiausia kilimu gamintoja. Jų kilimų raštai yra inspiruoti Korano, dažnai turi centrinį motyvą, kuris pasikartoja kampuose. Grynai persiškai tradicijai priklauso vadinami sodų kilimai ir medžiojimo scenų kilimai, kurie turi detaliai pavaizduotas medžiokles, laukinius žvėris, paukščius ir augalus. Vaisiai taip pat dažnai reprezentuojami, nes jie simbolizuoja gyvybe ir turtinguma. Grakštumas ir turiningumas persiškų kilimų raštų, reflektuoja persišką sielą — versatilią, subtilią, kūrybingą.

16-17 šimtmetyje, sustiprėjus Turkų imperijai, pakilo ir turkiškų kilimų gamyba. Kaukazas turėjo didelę įtaką turkiškų kilimų vertei, nors tuo metu visi orientališki kilimai buvo vadinami "turkiškais", tik vėliau buvo mėginama indentifikuoti.

Pats įdomiausias aspektas kilimų istorijoje yra vadinami maldos kilimai, arabiškai "namazlyk". Maldos kilimėlius pamaldūs musulmonai nešiojasi su savimi, penkis kartus į dieną pasitiesia ir atsiklaupę pasimeldžia. Maldos kilimus yra lengviau indentifikuoti. Persiški dažnai turi iš Korano paimtas eilutes, turkiški ir kaukazietiški mėgsta kitus simbolius: vandens piltuvą, šukas, lempą arba tulpę. Vandens indas reprezentuojamas, nes musulmonai turi prieš maldą nusiprausti. Tulpės motyvas buvo populiarus Ahamed III perijode, 17 šimtmetyje, tada tulpės motyvas buvo naudojamas ir keramikoje. Maldos kilimas buvo svarbiausia musulmono nuosavybė, su kuria jis niekuomet nesiskyrė. Kai kurie kilimai buvo naudojami visos šeimos, kada ji sujungta religinio impulso melsdavosi drauge. Ramesnių spalvų "kapinių" kilimai buvo naudojami kapuose meldžiantis už mirusius artimuosius. Turkų religija draudė žalią spalvą, todėl ir kilimuose ji retai figūruoja, tik smulkiuose ornamentuose.

Nežiūrint įvairių įtakų, turkiški kilimai yra visada elegantiški, harmoningi ir išlaiko savitą charakterį. Vakaruose jie yra vertinami, kaip meno kūriniai.

Po persiškų, indiški kilimai yra pasaulyje labiausiai paplitę. Kašmiro krašte, kuris buvo vadinamas "amžino pavasario sodu", 17 šimtmetyje buvo sukurti harmoningiausi kilimai karališkiems rūmams. Šiandieniniai indiški kilimai, pagaminti naujos industrijos, stokoja meniško skonio ir tradicijos, bet pasižymi savo aukšta kokybe, gerai atliktu rankų darbu. Yra tiesos sename indų posakyje: "Pirmasis, geriausias ir tobuliausias įrankis yra žmogaus ranka."

Nors senųjų kilimų yra mažai išlikusių, pirmieji tipiškiausi kilimai yra išlikę to meto didžiųjų dailininkų paveiksluose, ypatingai italų tapyboje, kurie įvertino kilimų kompoziciją ir spalvas. Holbein vardu ir dabar vadinami kilimai, turi panašumą į jo paveiksluose atvaizduotus.

Šiuo metu orientališki kilimai sudaro tik 2% grindų uždengimo rinkos. Pakilus gyvenimo standartui, paskutiniu metu padidėjo ir orientališkų kilimų pareikalavimas. Muziejuose galime užtikti nepaprastų senųjų kilimų pavyzdžių, bet yra labai maža nusimanančių apie tas retas meniškas brangenybes. Visi kiti antikiniai objektai yra daug geriau pastebimi, gal dėl to, kad kilimas, kaip geras tarnas — nepastebimas tarnyboje, bet labai pasigendamas, kai jo nėra.

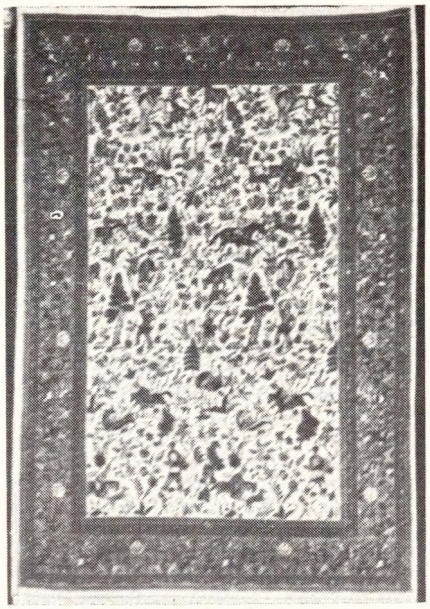

• Madų ir grožio pasaulis

VEDA I. KAIRIENĖ

APIE ŽIEDUS

Sužiedotuvių žiedai turi tūkstančių metų tradiciją. Dabar, kai jaunas vyras eina pirkti žiedo, jis dažnai yra lydimas savo išrinktosios. Seniau moteris jokio pasirinkimo negalėjo turėti. Senų senovėje urvinis žmogus vijosi savo pasirinktąją kol ją pagaudavo. Pasigavęs, surišdavo jos riešus ir kojas pinta iš žolių virve, užsikraudavo ant pečių ir parsinešdavo namo. Kai jau jis pasitikėdavo, kad ji iš namų nepabėgs, jis užrišdavo savo nuotakai ant piršto iš žolės nupintą žiedą. Dvidešimtojo amžiaus vyras savo sužadėtinei uždeda dažniausiai auksinį ir net deimantu papuoštą žiedą.

Aštuoniasdešimt procentų ištekančių moterų gauna deimantinius žiedus ir juos vertina kaip pačią reikšmingiausią brangenybę.

Nuo urvinio žmogaus laikų, per metų eilę pintą žolės žiedą pakeitė patvaresnės ir kietesnės medžiagos, kaip oda, gintaras, dramblio kaulas, geležis, bronza, varis, auksas, sidabras ir platina.

Istorikai mano, kad sužiedotuvių žiedas buvo dėvimas jau daug anksčiau už vestuvinį žiedą. Romėnai dovanodavo sužiedotuvių žiedus jau antrame šimtmety prieš Kristaus gimimą. Kaikurie jų buvo puošiami brangakmeniais, dažnai vadinamaisiais adamantais arba netašytais deimantais. Auksas žiedų gamybai buvo pradėtas naudoti dar anksčiau. Gryno aukso, paprastos formos bet masyvūs žiedai buvo atrasti senovės Egipto piramidėse. Kaikurie žiedai yra išsilikę iš dvylikto šimtmečio prieš Kristų. Ankstyvieji religiniai paveikslai vaizduoja Mergelę Mariją priimančią auksinį žiedą su adamantu iš švento Juozapo. Tais laikais dar žmonės nežinojo kaip šlifuoti deimantus ir jie buvo naudojami tokie, k o k i e būdavo atrandami natūralioje gamtoje. Bet jau ir tada deimantas simbolizavo nemirštančią meilę ir ištikimybę. Penkioliktame šimtmety deimantas buvo visuotinai pripažintas sužiedotuvių simboliu.

Žydų ir pirmųjų krikščionių moterims sužiedotuvių žiedas reikšdavo vertingą dovaną ir įsipareigajimą. Seniau sužiedotuvių žiedas buvo naudojamas ir jungtuvių metu. Daugely kraštų per ištisus šimtmečius sužiedotuvėm ir vestuvėm būdavo naudojamas tas pats žiedas.

Atrodo, kad tik po anglų reformacijos nuotaka gaudavo du žiedus. Tais laikais atsirado paprotys skelbti užsakus. Tai nutesdavo sutuoktuvių laiką ir sutuoktuvių metu jaunasis įteikdavo jaunajai antrą, paprastą aukso žiedą, tuo užtikrindamas savo pažadą.

Pradžioje žiedas reiškė moters priklausomumą vyrui, bet net ir kaikurie senovės romėnų vedybiniai žiedai turėjo mažus iškilimus, primenančius rakto formą. Tie raktai simbolizuodavo moters pasidalinimą vyro autoritetu jo namuose. Kartais, vedybų metu, moterims būdavo įteikiami žiedai su herbais. Tuo būdu jai būdavo suteikiama teisė veikti ir kalbėti vyro vardu.

Dviejų žiedų ceremonija religinėse apeigose, kai abu jaunieji pasikeičia žiedais, taip pat turi ilgą praeitį. Šis paprotys prasidėjo Vokietijoje ir Skandinavijoje, vėliau paplito ir Šiaurės Amerikoje. Vėliau tas paprotys Amerikoje buvo laikomas senamadišku. Antrojo pasaulinio karo metu dviejų žiedų paprotys vėl sugrįžo, ypatingai tarp jaunų žomnių, kurie karo tarnybon buvo išsiųsti į užjūrius. Dažniausiai tie žiedai būdavo perkami identiški. Net ir šiandie jaunimo tarpe populiari dviejų žiedų ceremonija.

Ne visada buvo įprasta nešioti vedybinį žiedą ant kairės rankos trečiojo piršto. Katalikai nešiojo vedybinį žiedą ant kairės rankos iki vidurio aštuoniolikto šimtmečio. Anksčiau vestuviniai žiedai būdavo dėvimi ant dešinės rankos ir beveik ant kiekvieno piršto. Indijoje ilgai vestuvinius žiedus dėvėjo ant nykščio.

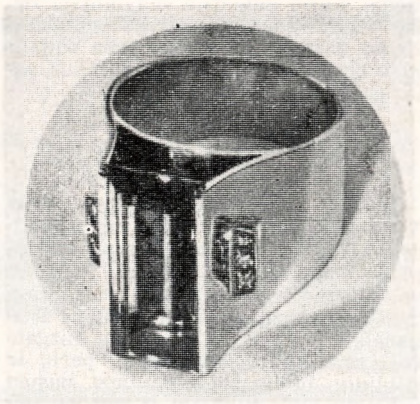

Pereitame šimtmety, kaikuriuose Europos kraštuose, merginos, kurios nebuvo suinteresuotos vedybomis, nešiodavo žiedą ant mažojo pirštelio. Jei po kiek laiko jos pakeisdavo nuomonę, perkeldavo žiedą ant pirmojo piršto. Jei ištekėdavo, nešiodavo ant antro piršto, o sužieduotinės — ant trečio piršto. Viduramžiais jauni vyrai pasikabindavo vedybinius žiedus ant skrybėlių kaspino, tuo pareikšdami, kad jie suinteresuoti merginomis.

Šiaurės Amerikoje vedybinių ir sužiedotuvių žiedų mada nuolatos keitėsi. Kolonialiniais laikais populiariausias sužiedotuvių žiedas buvo iš vieno stambesnio akmens, apsupto daugelio smulkių deimantukų, arba ovaliniai, taip pat su deimantais. Viktorijos laikais žiedai pasidarė puošnesni, padaryti iš aukso ir papuošti spalvotu emaliu. Vadinamieji princesės žiedai būdavo su ištisa eile didesnių ar mažesnių deimantų. Pirmojo pasaulinio karo metu pasirodė lygūs auksiniai žiedai, tik su vienu deimantu. Pradžioje šio šimtmečio vietoje aukso buvo pradėta naudoti platina.

Tarp 1850 — 1900 metų vedybiniai žiedai buvo pradėti gaminti visai be akmenų, gryno aukso, lygūs, platūs ir siauri. Kaikurie buvo graviruojami gėlėm ar kitokiais raštais. Taip pat atsirado paprotys įrašyti į vedybinius žiedus vardus ir datas.

Labai dažnai drauge su vedybiniais žiedais dėvimi vadinami apsauginiai

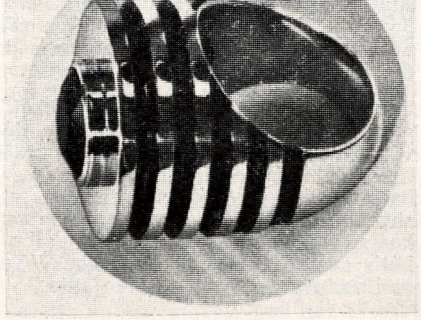

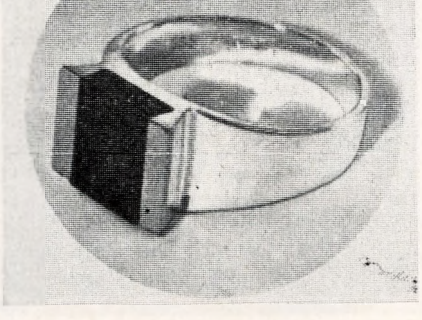

žiedai, kurie neleidžia vedybiniam žiedui nuslysti nuo piršto. Tie antrieji žiedai dažnai turi tikrus arba sintetinius brangakmenius, kaip rubinus, safyrus ar emeraldus.

RŪBAI TĖRA TIK RŪBAI

Mažoje apkrautoje patalpoje, New York'o Septintoje gatvėje, tarp rietimų raštuotų medžiagų, tarp pluoštų plono popieriaus ir iškarpų, valandų valandomis šešios siuvėjos triūsia nuo ryto iki vakaro, ruošdamos rūbus ateinančiam rudeniui. Tarp jardų blizgančių papuošimų, karoliukų, perlų ir stiklinių brangakmenių, tarp pusiau užbaigtų eilių suknelių ir šen bei ten išmėtytų batų, sėdi raudona palaidine ir rausvom haremo kelnėm apsirengusi mergina. Ji paskubomis škicuoja paskutiniuosius modelius. Ta juokingai apsirengusi, apkrautam kambary besėdinti mergina yra viena įtakingiausių Amerikos madų kūrėjų — 28 metų amžiaus Betsy Johnson.

Ši energinga, darbšti švelnių bruožų mergina yra tikras madų pasaulio fenomenas. Dažniausiai jauni madų kūrėjai sudaro sau vardą ir populiarumą mažuose skoninguose salonuose, toli nuo besivaržančių New York'o Septintosios gatvės masinės rūbų prekybos biznierių. Bet Betsey sėkmingai dalyvauja abejuose pasauliuose. Ji tvarko visą eilę mažų salonų rytinėj New York'o dalyje ir taip pat masiniai pardavinėja savo sukurtas kolekcijas per populiarų Alley Cat. Alley Cat kolekcijos pardavinėjamos po visą Ameriką. Tiktai vienerių metų laikotarpyje ši firma padaugino savo pardavimą 4 kartus. Tos firmos rūbai imponuoja šių dienų jaunimui ir, atrodo, Betsey Johnson išsikasė sau neišsemiamą šulinį.

Šiuo metu visi Septintosios gatvės prekybininkai desperatiškai ieško naujų stilių ir naujų būdų savo prekėms iškišti. Tuo tarpu Betsey Ally Cat bujoja. Ji, atrodo, geriausiai yra pagavusi laiko dvasią. Jaunimui rūbai turi būt originalūs, šiek tiek juokingi, įvairiausių medžiagų, individualūs ir nebrangūs. Betsey kūriniai kaštuoja tarp 8 ir 60 dolerių.

Jos pagrindinis rūbas yra vadinamas "Basic Betsey" — prie kūno prigulusi megzta suknelė — trumpa, vidutinė arba ilga. "Moterys mėgsta dabar pasirinkti kas joms gražiausia ir tinkamiausia", sako Betsey.

Ši išradinga mergina yra kilusi iš vidutinių pajamų šeimos, iš mažo provincijos miestelio, baigusi su garbės pažymėjimais Syrakuzų universiteta. Į New York'a ji buvo pakviesta 1964 metais dirbti "Mademoiselle" žurnalo redakcijoje. Po metų ji buvo pakviesta piešti modelius Parapkernalia boutique krautuvėms. Ji čia pasireiškė originalumu ir drąsa. Jos modeliai buvo neįprasti ir nauji. Ji nupiešė atmintiną trumpa suknele su balta apykakle aktorei Julie Christie. Kai aktorės nuotrauka pasirodė spaudoje, ta suknelė buvo pavadinta Christie vardu ir tūkstančiai jos kopijų buvo parduota visoje Amerikoje. Jackie Kennedy, važiuodama 1967 metais į Kambodiją, užsisakė visa eilę Betsey Johnson palaidinių. Brigitte Bardot ir

Twiggy įsigijo po keletą jos bazinių suknelių.

Betsey turėjo labai didelės įtakos vėlyvuose paskutiniojo dešimtmečio metuose jaunų amerikiečių madose. Ji įvedė vadinamąsias tank top ir aptemptas megstas palaidines. Tačiau jai ilgokai truko prasimušti į pirmaeiles madų kūrėjas. 1968 metais, kai ji metė Parapkernalią ir bandė atidarvti savo saloną, niekas jos rūbų nenorėjo pirkti. Septintosios gatvės biznieriai negalėjo suprasti kaip iš jaunimo galima būtų pelnyti daug pinigų.

Metus Betsey buvo be darbo, dar metus studijavo San Francisco. Pagaliau 1970 metais grįžo į New Yorką ir pradėjo dirbti su Alley Cat. Kadangi dabar mados taip greit keičiasi. Betsey įtikino savo darbdavius, kad vietoje įprastų 2-3 naujų stiliu metams, būtų paruošiami 6. Tuo būdu krautuvėms visą laiką paduodama kas nors naujo. Jos projektas susilaukė didžiausio pasisekimo ir šiandien Betsey perėmė visa Alley Cat planavimo ir pardavimo kontrolę.

Šio rudens rinkinyje pasirodys iki kelių ir iki kauliukų ilgio suknelės, trumpos kelnaitės, ilgos kelnės ir kimšti pečiai.

Betsey mano, kad tolimesnėj ateity visos mados bus kuriamos individualiai, namuose, namuose bus siuvama ir siuvinėjama ir rankdarbiais puošiama. Saviveikla išsivystys visame savo pilnume ir saloninis madų kūrimas ir diktavimas išnyks.

"Juk rūbai pagaliau tėra tik rūbai", pareiškė Betsey, "žmonės pradės dėvėti tik tai kas jiems patiks. Ginčai dėl ilgio, dėl spalvos ir dėl stiliaus pasibaigs. Kai man, bekuriant madas, atsiranda abejonės, aš tik pasidairau kas vyksta pasaulyje. Kaip gi gali tikėtis sveiko proto iš beprotybės? Tegali vadovautis tik savo nuojauta."

• Šeimininkių kampelis

VEDA L. MURAUSKIENĖ

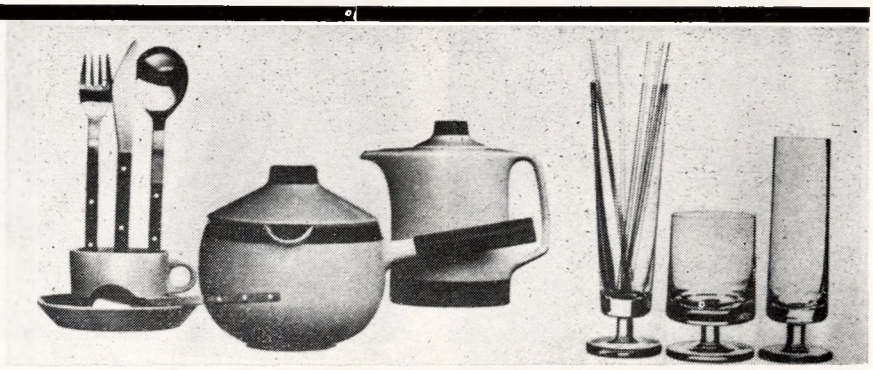

Kopūsto salotos

Kopūstą plonai supjaustyti (norint, kad kopūstas būtų minkštas pamirkyti verdančiam vandenyje apie 5 minutes). Prieš sudedant kitas daržoves perplauti šaltu vandeniu, pridėti kapoto žalio pipiro ir tarkuotos žalios morkos. Užpilti salotų padažą, kaip pav.; prancūzišką, aliejaus ir acto padažą ar majonėzą.

Greitas salotų padažas

Paimti puodelį virto šalto vandens, ¼ puodelio aliejaus, 2-3 šaukštelius pamidorų košės, druskos, pipirų ir cukraus pagal skonį. Viską supilti į uždaromą indą ir gerai išplakti. Tinka visokioms salotoms.

Greitas pyragas

2 puodukai miltų,
1 puodukas riebalų-aliejaus,
6 kiaušiniai,
1 puodukas cukraus,
3 šaukšteliai kepimo miltelių,
vaisių, iš dėžutės, gerai nusausintų.

Kiaušinius ištrinti su cukrum; supilti alyvą ir dar patrinti; sudėti miltus ir kepimo miltelius; plakti, kol masė bus lygi. Ištepti ketvirtainę kepimo formą riebalais ir pabarstyti miltais, supilti išplaktą masę į formą ir uždėlioti nusausintais vaisiais, (vyšniom, aprikosais, ananasais ar persikais).

Kepti prie 350° apie ¾ valandos.

Pamirštas tortas

1. Šis tortas yra paliekamas krosnyje per nakti. Dvi valandas prieš kepant, 6 kiaušinius (naudojami tik baltymai), sudėti į didelį indą ir leisti pastovėti, kad pasiektų kambario temperatūrą.

2. Krosnį įkaitinti iki 450°. Naudoti apvalią formą su skyle (tube pan), patepti sviestu tik apačią.

3. Į kiaušinio baltymus pridėti ½ šaukštelio "cream of tartar" ir ¼ šaukštelio druskos. Plakti elektrine mašinėle, kol kiaušinio baltymai bus putoti. Pamažu sudėti 1½ puoduko cukraus, vis plakant ir beriant po truputį.

4. Pridėti 1 šaukštelį vanilės extrakto ir ⅛ šaukštelio "almond" extrakto, norint, keletą lašelių raudonų maisto dažų; plakti, kol puta pasidarys standi; sudėti į paruoštą kepimo formą, masę palyginti.

5. Įdėti į krosnį ir tuoj pat išjungti karštį. Palikti stovėti per naktį. Ryte su aštriu peiliu atliuosinti nuo kraštų. Išversti iš formos ant duodamos į stalą lėkštės. Tortas šiek tiek sukris.

6. Prieš duodant išplakti 1 puodelį plakimo grietinėlės ir ant viršaus užpilti pakelį atšaldytų aviečių arba braškių.

Vaisių putelės

1 puodukas saldžios vaisių sunkos,
3 lapai želatinos.

Želatiną užpilti pora šaukštų Vaisių sunkos ir pašildyti, kol išsileis; išleistą želatiną supilti į sunką ir plakti, kol pasidarys putos. Išplaktas putas sudėti į formeles ir atšaldyti. (formeles perplauti šaltu vandeniu ir išbarstyti cukrum). Tą patį galima daryti iš "jello". Pakelį išleisti verdančiam vandenyje, kai atauš ir sustings išplakti.

Kisieliai iš sunkų

1 puodukas vaisių sunkos,
2 šaukšteliai bulvių krakmolo,
cukraus pagal skonį (kiekį didinti proporcingai).

Krakmolą išleisti užpilant truputį sunkos, likusią sunką užvirinti, į verdančią sunką maišant supilti krakmolą. Kai užvirs ir pradės tirštėti nukelti nuo ugnies; į stalą duoti atvėsintą.

Ryžiai su obuoliais

1 puodukas ryžių,
4 šaukštai sviesto,

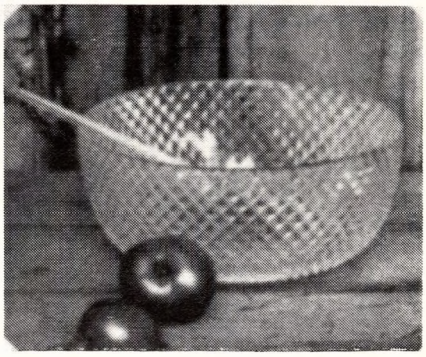

5 obuoliai,
½ puoduko cukraus,
1 puodukas vandens.

Ryžius perplauti šaltu vandeniu, sudėti į verdantį vandenį ir leisti užvirti, sudėti į koštuvą ir perpilti šaltu vandeniu.

Naudojant platesnę kepimo formą, ištirpinti sviestą; sudėti ryžius ir ant viršaus, nuvalytus ir smulkiai piaustytus obuolius; apibarstyti cukrum ir užpilti puoduku vandens. Išmaišyti, uždengti ir padėti į krosnį troškinimui, kas 10 minučių pamaišyti užberiant cukrum. Kai ryžiai bus gatavi (minkšti) supilti į pusdubenį piramidės pavidalu; duodant užpilti aviečių, vyšnių ar kitu mėgstamu sirupu.

Kepti agurkai

Produktai: maži agurkėliai, miltai, kiaušinis, rūgšti grietinėlė, druska, viščiuko buljonas, aliejus, krapai ar petruškos.

Tešla.

Paimti ½ puoduko miltų, žiupsnelį druskos, 1 plaktą kiaušinį ir 8 šaukštus viščiuko buljono. Viską gerai išmaišyti, kad masė būtų lygi.

2. Išrinkti mažučius agurkėlius, skiriant asmeniui po 3. Nupjauti galus ir labai gerai nuplauti, kad nebūtų žemių. Proporcija keturiems — 12 agurkėlių, kiekvieną agurkėlį pavilgyti į tešlą. Sudėti į karštus riebalus-aliejų, įkaitintą iki 360°. Kepti kol gražiai paruduos. Duoti karštus su rūgščia grietine apiberiant krapais.

Kimštos Forelės-Trout

Produktai: morkos, svogūnas, grybai, truffle-trufliai, salierai, sviestas, druska, pipirai, miltai, kiaušiniai, pienas, forelės, čiobreliai-thyme, port-vynas, shrimp, grietinė, citrina, petražolės ir žuvies buljonas.

Kamžalas

1. Supjaustyti 1 mažą morką pailgainėms juostelėms. Užpilti verdančiu vandeniu, kad padengtų. Virti apie 10 min. Nusunkti ir sumalti.

2. Į morkas įdėti du vidutinio dydžio sumaltus grybus, 1 sumaltą truflį, vieną kotelį saliero (iš vidaus minkštesnį) irgi sumalti.

3. Nedideliame puode sutirpinti du šaukštus sviesto ir sudėti visas sumaltas daržoves. Ant vidutinės ugnies virti apie 10 min., kol daržovės bus minkštos. Apiberti druska, pipirais ir įmaišyti du šaukštus miltų.

4. Du kiaušinio trynius sumaišyti su ¼ puoduko pieno. Užpilti ant daržovių ir pavirti greitai maišyt, kol masė bus tirėta. Supilti į lėkštą negilų indą, kad atvėstų. Vėliau padėti, kad visiškai atšaltų.

Žuvis

1. Įkaitinti krosnį iki 350°.

2. Prikimšti dvi paruoštas forveles, daržovių kamšalu. Užsiūti su adata ir storu siūlu.

3. Ištepti sviestu pailgos formos kepimo indą ir ant dugno paberti ½ pjaustytos morkos, ½ kapoto svogūno ir truputį čiobrelių.

4. Įpilti 1 puoduką žuvies buljono ir ¼ puoduko porto-vyno.

5. Sudėti žuvis į paruoštą indą ir uždengti pergamentiniu (pateptu sviestu) popieriu. Kepti prie vidutinės kaitros apie 30 min.

Papuošimas

1. Verdančiame vandenyje ar riebaluose (poach) išvirti 6 išvalytus vidutinio dydžio shrimps. Laikyti šiltai.

2. Keptuvėje išleisti ½ šaukšto sviesto ir pakepinti 4 mažas grybų galvutes, kol paruduos.

3. Žuvis perkelti iš kepimo indo į dubenį, laikyti šiltai.

4. Sunką iš kepimo indo perkošti į mažą puodelį. Įdėti ¼ puoduko grietinėlės ir prieskonių. Pamažu įmaišyti 2 šaukštus miltų, sumaišytų su 2 šaukštais minkšto sviesto. Pasta turi būti lygi.

5. Šią sunką virti, nuolatos maišant, kol pasidarys tirštas padažas.

6. Pridėti 1 šaukštą porto—vyno, išspaustos citrinos sunkos ir užpilti ant žuvies.

7. Kiekvieną forelę papuošti, uždedant po 3 shrimps ir po 3 grybus. Aplink žuvis apdėti citrinos skilteles ir petruškas.

Žuvies buljonas

Į puodą sudėti žuvies kaulus ir galvas, 1 didelį kapotą svogūną, dvi mažas kapotas morkas, 1 skiltelę česnako, 3-4 saliero kapotus kotelius, 2 šaukštelius druskos, lauro lapelį, keletą šakelių petruškų. Viską užpilti: dvi kvortas vandens, 1½ puoduko baltojo vyno (dry) , 4 šaukštus balto tarragon acto. Užvirinti ir dar leisti 15 min. pavirti. Prieš naudojant perkošti.

Agurko salotos

Nulupti ir plonai supjaustyti vieną didelį agurką (English Cucumber). Riekutes sudėti į servavimo indą išklotą salotais. Užpilti ½ puoduko acto (Wine vinegar), 2 šaukštus vandens, 1 šaukštą cukraus, ¼ šaukštelio druskos, žiupsnelį baltų pipirų ir du šaukštus maltų petruškų ar kapotų krapų. Prieš vartojimą palaikyti 2 valandas šaldytuve.

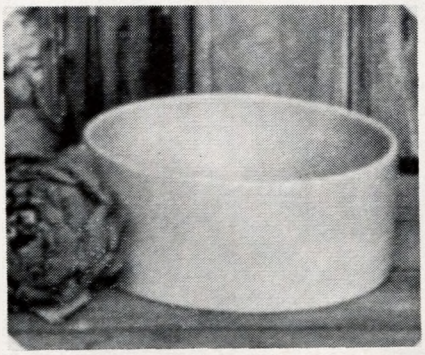
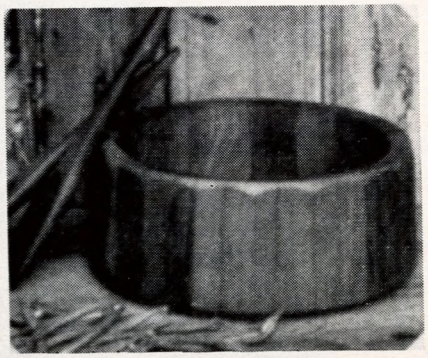

• Laiškai

Labai gailiuosi, kad taip vėlai sužinojau apie "Moters" žurnalo sukaktį, nes rugsėjo nr. gavau pavėluotai. Nuoširdžiai sveikinu ir linkiu redakcijai ir visom bendradarbėms gražaus pasisekimo šiame turiningame darbe.

Su pagarba **Vincenta Lozoraitienė**

Dėkoju už linkėjimus ir paminėjimą jūsų žurnale

Dr. Vanda Tumėnienė

• Atsiųsta paminėti

Nuskandintas Žiedas — Juozas Tininis; novelės — 1971; dail. E. Matukas; Nidos Knygų Klubo leidinys Nr. 80, 1970; spaustuvė — Nida Press; 2 Ladbroke Gardens, London, W. 11, St. Britain.; 200 pusl. Kaina — $2.50.

Septintoji Pradalgė — Literatūros metraštis; red. **K. Barėnas;** Nidos Knygų Klubo Leidinys Nr. 81, 1971; Spaustuvė — Nida Press, 2 Ladbroke Gardens, London, W. 11, St. Britain; 464 pusl.; kaina —$4.50.

Turinyje: J. Aistis, K. Bradūnas, L. Andriekus, V. Alantas, G. Tulauskaitė, T. Pautieniūtė, K. Almėnas, E. Cinzas, A. Baranauskas, Z. Tenisonaitė, J. Janavičius, Č. Obcarskas, P. Girdžius, A. Baronas, K. Karpius, J. Gliauda, K. Barėnas, R. Maziliauskas, A. Gustas, R. Šilbajoris, V. Kazokas, J. Grinius, S. Vėbrienė, P. Naujokaitis.

Dr. Viktoras Jasaitis — P. Gaučys; atspaudas iš L. K. M. Akademijos Metraščio V tomo 553—558 pusl.

Prof. P. Dovydaitis — Apaštalautojas ir mokslininkas — prof. Z. Ivinskis; išleido Šaltinis Anglijoje 1970 m.; 20 pusl.

Lietuvių Jaunimo Informacijos Centro Biuletenis — 1971; adresas — P. O. Box 8992 Boston, Mass. 02114, U. S. A.

Laiškai Lietuviams — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Virgilijus Kaulius, S.J., Algimantas Kezys, S.J., Marija Smilgaitė, Nijolė Užubalienė

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir Dana Kurauskienė.

Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

Lietuvių Katalikų Mokslo akademijos metrasšis V. Redaguoja A. Liuima, S.J. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija, Piazza della Pilotta, 4, Roma, 1970 m. Tiražas 1000 egz. Spaustuvės išlaidos apmokėtos kun. Vinco Puidoko. Leidinys 624 psl. Kaina nepažymėta. Visais "Metraščio" reikalais rašyti: L. K. M. Akademijos reikalų vedėjui, Piazza della Pilotta 4, 00187 Roma, Italija.

Kalnų Velnias — Agnė Lukšytė; iliustruotas novelių rinkinys; dailininkas — Vaclovas Ratas; 172 pusl.; kaina — 5 dol. 50 c.; tiražas — 1000 egz.; leidėjas — H. Meiliūnas, Box 1653, G. P.O. Sydney, N. S. W., Australia.

Vilnius lietuvių dainose — surinko ir paruošė **Gražina Krivickienė-Gustaitytė;** išleido Lietuviškos knygos klubas, 4545 West 63rd Street, Chicago, Ill. 60629, U. S. A.; kaina 5 dol. Viršelis — M. Žymantienės.

Šv. Pranciškaus Varpelis — religinio patriotinio turinio žurnalas; leidžia pranciškonai; red. kun. V. Gidžiūnas, O.F.M.; viršelis dail. P. Jurkaus; kaina metams 3 doleriai; adresas: 680 Bushwick ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S. A.

Lietuvių Dienos — mėnesinis iliustruotas lietuvių-anglų kalbomis lietuvių kultūros ir visuomeninio gyvenimo žurnalas; vyr. redaktorius — Bern. Brazdžionis; leidėjas — A. Skirius; adresas — 4364 Sunset Blvd., Hollywood, Calif. 90029, USA.; prenumerata metams — $8.

Šaltinis — tikybinės ir tautinės minties žurnalas; leidžia — Šv. Kazimiero S-ga; redaktorius - kun. S. Matulis M. I. C., adresas — 16, Hound Rd., West Bridgford Nottingham NG2 6AH, England; prenumerata metams — 15 šil. (2 dol.).

Žymiosios Lietuvės Moterys — Martynas ir Valerija Anysai; istorinės apysakos apie lietuves moteris; iliustracijos — Jūratės Batūraitės; 283 pusl.; 7.50 dol.; leidėjai — Lietuvių Skautų S-gos Kanados rajonas.

Moterų Dirva — L. R. K. Moterų Sąjungos leidinys; redaktorė — Mrs. Dale Murray; adresas — 3005 N. 124 St., Brookfield, WI, 53005, U. S. A., prenumerata metams — $2.50 Amerikoje, kitur — $3.

Pasaulio Lietuvis — Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos leidinys; redaktorius — Stasys Barzdukas; adresas — 18308 Hiler Ave., Cleveland, Ohio 44119, U. S. A.; prenumerata metams — $2.

GARBĖS PRENUMERATOS

Budnikienė J., Hamilton, Ont., Budzinauskienė A., Waterbury, Conn., Čepukienė B., Pickering, Ont., Černienė F., Chicago, Ill., Dulskienė A., Brockton, Mass., Danaitienė B., Weston, Ont., Danienė D., Ottawa, Ont. Dunderienė V., Toronto, Ont., Jusienė O., Worcester, Mass., Kizienė A., Chicago, Ill., Kuzmienė P., London, Ont., Masaitienė E., Havre de Grace, Md., Pabilionienė I., Omaha, Nebr., Sakalienė V., Chicago, Ill., Skripkutė L., Hamilton, Ont., Svotelienė M., Baltimore, Pa.

ŽURNALUI AUKOJO:

$25.00 — Kun. J. Kučingis, Los Angeles, Calif.

$15.00 — Girdauskienė S., Chicago, Ill.

$10.00 — Kun. J. Giedrys, Montevideo, Uruguay, Kun. T. J. Kubilius, Chicago, Ill., Matulionis A., Plattsburg, N.Y., Kun. S. Yla, Putnam, Conn.

$9.00 — Svotelienė M., Baltimore, Pa.

5.00 — Diminskienė E., Chicago, Ill., Dranginienė O., Langueuil, Que., Gustainienė O., Don Mills, Ont., Mickeliūnienė E., Richmond Hill, N.Y., Sleževičienė D., Chicago, Ill., Yokubynienė M., Toronto, Ont.

$4.00 — Balandienė P., Detroit, Mich., Bičiūnienė G., Chicago, Ill., Mačienė A., Downers Grove, Ill., Mačiulienė V., Boston, Mass., Kun. J. Pragulbiskas, Elizabeth, NY., Šadeikienė O., Farmington, Mich.

$3.00 — Bartkienė K., Hamilton, Ont., Čampienė K., Waterbury, Conn., Eidenienė E., Des Plains, Ill., Jankauskienė L., Mountainside, N. J.

$2.00 — Bačiūnienė E., Simcoe, Ont., Banėnienė B., Philadelphia, Pa., Bukšnienė A., Omaha, Nebr. Čekienė E., Woodhaven, N. Y., Dauniuvienė L., Ottawwa, Ont., Grušienė M., Morris Plains, N. J., Hofmanienė L., Chicago, Ill., Karpienė E., Downsview, Ont., Kasakaitienė B., Chicago, Ill., Linkevičienė Z., Oakville, Ont., Martuvienė K., Cleveland, Ohio, Navickienė N., Gulfport, Fla., Rajeckienė Z., Watwrford, Conn., Šetkuvienė M., St. Catharines, Ont., Tocilauskienė V.,, Cicago, Ill.

$1.00 — Aleknienė O., Richmond Hill. N. Y., Bačanskienė A., Jamaica, N. Y., Banelienė I., Woodhaven, N. Y., Batisa B., Rochester, N. Y., Belinis J., Grand Rapids, Mich., Biknevičienė K., Chicago, Ill., Briedienė B., Chicago, Ill., Bureikienė R., Los Angeles, Calif., Campienė K., Waterbury, Conn., Dačienė A., Dorchester, Mass., Danisevičius O., Woodhaven, N. Y., Dromantienė P., Chicago, Ill., Dromantienė J., Chicago, Ill., Gailiušienė L., Cleveland, Ohio, Gugienė E., Hamilton, Ont., Heningienė Z., Detroit, Mich., Kindurienė O., Cicero, Ill., Kudžmaitė E., Detroit, Mich., Lukošienė B., Langton, Ont., Mikelėnienė V., Delhi, Ont., Mozuras B., Montreal, Que., Musteikienė G., Chicago, Ill., Ofrosimovienė B. A., Washington, D. C., Sesuo M. Palmira, Putnam, Conn., Paltarokienė S., Cicero, Ill., Perrey B., Chicago, Ill., Petokienė A., Chicago, Ill., Rudokienė A., Tillsonburg, Ont., Šapkuvienė V., Edmonton, Albr., Sodeikienė L., Cicero, Ill., Staugaitienė Z., St. Catharines, Ont., Šurkienė E., Welland, Ont., Sušinskienė I., Cleveland, Ohio, Suvaizdienė K., Cicero, Ill., Sužiedelienė A., Brockton, Mass., Svetulevičienė O., Keswick, Ont., Timmerman T., Winnipeg, Man., Tumosienė Z., Toronto,, Ont., Tylienė V., Detroit, Mich., Varnienė J., Brockton, Mass., Žaldokienė A., Weston, Ont., Zaparackienė S., Royal Oak., Mich., Žilionienė G., New York, N. Y.